Θεοῦ κυβερνῶντος!

DISPUTATIO MEDICA INAUGURALIS, DE ΧΛΩΡΩΣΕΙ, ſeu FOEDIS VIRGINUM COLORIBUS.

Hanc
conſenſu & ſuffragio illuſtris & gratioſisſimi collegii Medici in florentiſſimo ad Salam Lyceo,
SUB PRÆSIDIO
VIRI NOBILISSIMI ATQUE EXCELLENTISSIMI

DN. GUERNERI ROLFINCII,

Phil. & Med. Doctoris celeberrimi, Therapeuticæ ac Chimiæ Profeſſ. Publ. famigeratiſſimi, meritiſſimi,

Dn. Præceptoris, Patroni atque Promotoris ſui parentis inſtar æviternùm colendi,

PRO
GRADU DOCTORALI,
&
ſummis in arte medicâ honoribus ac privilegiis legitimè obtinendis,

Solenni Philiatrorum examini ſubmittit

JOHANNES NICOLAUS Ewaldt/
GOTHANUS,

ad d. Auguſti,
IN AUDITORIO MAJORI
horis ante- & poſt meridiem conſuetis.

JENÆ,
ÆRE KREBSIANO
M DC LXV.

35

J. J.

DISSERTATIONIS DE CHLOROSI,

SEU FOEDIS VIRGINUM COLORIBUS

CAPUT I

continet præloquium.

VENERIS, deliciarum voluptatumque omnium, & blanditiarum Deæ ſimulacrum, quantum tàm formæ gratiâ, quàm eleganti totius corporis ſine ullâ labe aut maculâ rutilantis habitu pagani nobis commendatum reddiderint, innumera Poëtarum figmenta, quorum *Natalis Comes mytholog. lib. IV. cap. 13.* aliqua recenſet, teſtantur. Quin imò de Apellinâ Venere univerſa jactitat Græcia, ejusque incomprehenſibilem pulcritudinem pingendo, tota penè artificum cohors hunc usque in diem invicem certare non deſtitit: nec ſanè immeritò, corporis ſiquidem elegantia, & roſeus genarum labiorumque color, fœminarum imprimis familiam, cœteræ nobiliores animi virtutes ſi ſimul conſpirent, multis modis condecorat. Sed quàm fragile hoc ſequioris ſexûs ornamentum æquè, ac fortaſſis etiam pluribus modis, quàm in viris, viciſſitudini ac extremæ corruptelæ ſubjectum ſit, mille morbi ac ægritudines, quibus fœminæ, organorum generationi ancillantium ratione, præ viris divexantur, ſatis luculenter comprobant,

 bant,

bant, adeò ut verè *Hippocrates l. de virginum morbis* ſcripſerit: multis & incomprehenſibilibus ferè afflictionibus premi miſerrimas.

Quò autem hâc paginâ ſuperſedeam illos recenſere morbos, qui mulieribus viris junctis uteroque gerentibus obvii ſunt, operæ aliquod pretium me facturum eſſe arbitror, ſi unum, illibatas ſolùm, caſtæque Deæ adhuc litantes virgines qui affligit, earumque amabilem formam, turpe dictu, haud rarò cum maximô famæ ac honoris periculô defœdat, levi penicillô deſcribam.

CHLOROSIS affectus ille eſt, cujus fœditatem crudeliſſimis ſatellitibus ſtipatam cùm ipſemet aliquando in virgine, ſtemmatis claritate, optimarumque, ſexui huic quæ decori ſunt, virtutum integritate nulli ſecundâ Serveſtæ viderim, atque quibus auxiliis proſpera ejusdem valetudo feliciſſimè reparata fuerit, obſervaverim, placuit, ſuffragante gratioſiſſimi Machaonii ordinis autoritate, morbi hujus eſſentiam atque naturam, quoad διάγνωσιν, πρόγνωσιν καὶ θεραπείαν, quantum natura mihi largita virium, altius rimari, &, quâ fieri poteſt, ſuccinctâ brevitate *loco ſpeciminis inauguralis* deſcribere.

Summus rerum omnium Gubernator Deus Optimus Maximus, cui, amiſſis ſub primâ ætate parentibus, pauper atq; egenus omnia mea ſtudia unicè commendavi, quique, quæ ineffabilis erga me derelictum miſericordia, ad optatum hunc portum perducere ea clementer conceſſit, honeſtis hiſce auſibus noſtris, mortalibus ſacris, porrò adſit, & ut omnia, quæ aguntur, feliciter agantur, ex alto benedicat!

CAPUT II

genealogiam affectus nominalem proponit.

NOminum, quæ τῶν ὄντων νοήματα, rerum notiones, & quaſi cubilia, primò ratio habenda: nominum enim uſu cognito, rerum quarum notitiam inſpicere amamus notitia ſequitur. Rectè *Galen. lib. 1. meth. med. cap. 5.* ἐπὶ πάντων ζητουμένων εἰς λόγον χρὴ μεταλαμβάνεσθαι τοὔνομα.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΊΑ primum occupabit locum.

Cùm

Cùm morborum alius, *dictitante* iterum *Galeno 2. meth. med. c. 2.* appelletur à parte affectâ, alius à ſymptomate, alius à binis ſimul junctis, alius à cauſa, alius à ſimilitudine alicujus rei externæ: præſens hic, utut aliàs, docente *Joh. Langio lib. 1. epiſt. 21.* genuino deſtituatur nomine, à ſymptomate mutatarum qualitatum deductâ appellatione vocatur Græcis χλώρωσις, aut χλώρασμα, à vocabulo χλωρὸς, per craſin quaſi χλοερὸς vel χλοηρὸς, item χλόη, quæ omnia viriditatem ſeu pallorem notant, quia malo hoc afflictæ colorem cum virore pallidum habent; undè à Latinis fœdus virginum color, cujus contrarium eſt, τὸ λαμπρὸν χλώρασμα, vividus ac floridus color, uti notat *Guilielmus Ballonius Medicus Pariſienſis lib. de virg. & mulier. morb. cap. 7.* indigitatur.

Synonymia apud Latinos varia eſt. Dicitur febris alba, ſeu virginea, non quòd febris ſemper ſit conjuncta, ſed quia affectæ ſpeciem febrientium, nimirum cum colore pallidô virium debilitatem, pulſûs celeritatem & frequentiam, quæ quidem non ob caloris augmentum, cum potius adſit intemperies viſcerum frigida, ſed ob ventilationis defectum & flammæ vitalis ſuffocationem oriuntur, præ ſe ferunt. *Vid. Sennertus lib. IV. med. pract. part. II. ſect. III. cap. 2. de morb. virg. & Rodericus Caſtrenſis lib. II. cap. 5. Alii* nominant morbum virgineum, quòd ut plurimùm virgines nubiles, eæquè pulcriores hôc, ceu maximè familiari afficiantur. Amatoria autem dicitur febris, vel quod amantibus, aut amabilibus pulcrioribusque virginibus ſit proprius, aut quia color hic ſit amantibus aptiſſimus, ſecundùm illud Naſonis: *palleat omnis amans, color hic eſt aptus amanti.* Nonnunquam abſolutè vocatur pallor virginum, item cachexia virginum, à cacochymico corpore, quô afflictæ ſemper pollent. Quid cauſæ ſit, quod quibusdam Icteritia, ſeu Icterus albus audiat, pluribus nervosè explicat ſuper laudatus *Guilielmus Ballonius d. l.* quò etiam benevolum lectorem brevitatis ſtudiô remittimus. Germani noſtri variis lundunt nominibus, vocant enim, Die bleiche Sucht/die Mißfarbe/die Farbe-Sucht/vel ex latino, febris alba verſâ voce, das weiſſe Jungfer Fieber; à Gallis les palles couleurs.

 Tan-

Tandem cùm erroris genetrix ſit æquivocatio; ne & in hanc erroris ſcyllam quis incidat, HOMONYMIAM quoque paucis annectemus. Fatendum quidem exiguam vel nullam hîc, obſervatis, quæ jam circa enodationem nominis diximus, occurrere ambiguitatem, interim tamen cum χλωρώσεως vox generaliter accepta, quemlibet vitioſum ac pallidum notet corporis habitum, utrique ſexui communem, qui non ſemper, ut in virginibus plerumque fit, à vitioſorum humorum per menſtruum fluxum excernendorum retentione & obſtructione oriatur, verùm in genere omnem depravatam nutritionem à vitioſo ac impuro ſanguine introductam reſpiciat, quâ ratione æquè viris ac mulieribus competit; nos hîc vocabulum illud ſpecialiter, expreſſis nimirum latinè verbis, (fœdus, ſeu pallidus virginum color,) intellectum volumus, quibus annexis palleſcit ac expirat omnis ambiguitas.

CAPUT III

nominis definitionem, ejusq; rationem formalem ſubjungit.

CONſideratâ hactenus brevibus ὀνοματολογίᾳ, ad πραγματολογίαν ut acceſſum faciamus, opus eſt. Hîc, quâ ratione in proferendâ verâ ac perfectâ definitione, quæ quidditatem ac eſſentiam χλωρώσεως ex ſententiâ exhauriat, in ſalebroſis vadamus locis, nemo non videt: cauſarum enim & affectuum omnium hîc confluentium multitudo, multas parit difficultates, & autores hâc de re aliquid conſignantes, quotquot ad noſtras hactenus pervenêre manus, admodum diverſi ſunt, undè ab *aliis*, qui affectum hunc ut morbum ſtrictè ſic dictum conſiderant, per intemperiem corporis frigidam definitur: *alii* contrà cauſalem daturi definitionem, per obſtructionem circa uterum vaſorum deſcribunt, *alii* ad ſymptomata depravatæ nutritionis, tanquam ſpeciem cachexiæ, affectum referunt, *nonnulli* tandem eum, quatenus ſenſibus fit manifeſtus, ad ſymptomata mutatarum qualitatum commodè referri poſſe, autumant.

Hos

Hos imitati, conſentientibus & docentibus, *Dn. Doctore Præſide, & Excellentiſſimo Dn. Godofredo Mœbio, in hâc Salanâ quondam Profeſſore de medicinâ profuſe merito, Præceptore itidem noſtro gratâ & memori mente æviternùm colendo*, eam hunc in modum deſcribimus:

Chloroſis eſt caloris nativi, ac floridi in toto corpore, præcipuè autem in facie, in pallidum, lividum ac vireſcentem mutatio, cum virium languore, difficili reſpiratione, aliisque gravibus ſymptomatibus conjuncta, ab imminutâ & depravatâ nutritione vaſorumque circa uterum obſtructione imprimis ortum ducens.

Datam hanc noſtram definitionem, quam, cùm non omnium accidentium hinc & inde affectum comitantium ſyndrome annecti potuerit, deſcriptionem potius appellare animus eſt, multis offenſam præbituram eſſe, è longinquo quaſi videmus; quapropter, ut ab injuriis ac prolixioribus contradicentium morſibus nos præſervemus, illam ipſam, prout moris eſt, in ſua principia reſolvemus, quæque monenda, aut excipienda paucis ſumus addituri.

Primas hic tenet definitum, quod eſt ΧΛΩΡΩΣΙΣ, ſeu febris alba; ubi confeſtim illis, qui non planè hoſpites ac peregrini medicorum in inſtitutis ſunt, non poteſt non liquere, ad ſymptomatum claſſem affectum hunc pertinere, & potiſſimum ad qualitates mutatas: & licet *εὐχροια* illa corporis ita mutetur, ut ſenſibilis indè ſubſequatur actionum læſio, tantum tamen abeſt, ut proptereà vel ad morbum intemperiei frigidæ, ut nonnullis placet, vel ad morbum malæ conformationis in meatuum obſtructione, cùm hæc potius ut cauſæ ſeſe habeant, virginum defœdationem referamus. Potiori itaque jure ſecuti hîc ſumus *fideliſſimi quondam noſtri Præceptoris antea laudati, Dn. Doct. Mœbii p. m.* ſententiam, quando *lib. 2. cap. 1. epitom. Inſtit.* ſic inquit: ſi à ſanguine vitioſo mala fit nutritio in peripheriâ corporis, ut in ſcabie, lepra, & ſimilibus, vel ſi color à ſanguinis vitio in toto mutatur, ſemper iis partibus, in quibus affectus apparet, morbus aſſignatur.

FOR-

FORMALEM rationem, quæ nimirum eſt coloris vividi, ac floridi in pallidum mutatio, ſcitè expreſſit *purpuratus ex Coo Senex, dum libr.* περὶ χυμῶν *ait:* τὸ χρῶμα τῶν χυμῶν, ὅπου μὴ ἀμπωτίς ἐστι τῶν χυμῶν, ὥσπερ ἀνθέων: *Humorum color, niſi ii ad profunda corporis ſe receperint, velut in cute efflorescens conſpicitur.* Et *Guilielmus Ballonius initio cap. de fœdis virginum coloribus* nervosè admodum ſcribit: Cùm corporis color vividus nitet ac floret, græcis χλώρασμα λαμπρὸν dicitur, alimentum à ſuâ non deſciviſſe naturâ argumentum eſt: ſin coloris in deterius mutatio deturpatioque cutis contigerit, ſuccos alioqui alendo idoneos labem concepiſſe declarat.

CAPUT IV

χλωρώσεως *ſubjectum exponit.*

CIrca hoc cum jam verſemur, atque illud, uti vel tyronibus artis medicæ notum erit, dupliciter ſpectari debeat, quatenus ſcilicet aut eſt *inadæquatum & principale*, aut *adæquatum & minus principale*, primum de principali erimus ſolliciti; ubi haut opus eſſe arbitramur, ut ad inveſtigandum id ſenſum tactûs conſulamus, quo nonnulli medicaſtrorum contactu hypochondriorum etiam minimos viſcerum tumores, vitia & obſtructiones ſe conſectari poſſe gloriantes, non ſine fraude abutuntur: ludicra enim hæc ſunt, & inania, ad demulcendum potius animum corporis fœminei mollis ac delicatuli contrectatione inventa, quàm ut utilitatem aliquam afferre poſſint; undè etiam taliſmodi contrectatores à *Galeno* reprobantur, quando *lib. 5. cap. 7. de loc. aff.* ſcribit: aut ſummè extenuatos eſſe abdominis muſculos, aut ingentem admodùm inflammationem tumoremque adeſſe debere, antequam tactu deprehendatur, ac manum appulſu; Effectus ſanè & ſymptomatum vehementia, quæ diris modis virgunculas affligit, in veram partem affectam cognoſcendi viam nos ducit.

Uterus, cui hîc πρώτως debetur curatio, jure merito ſeditionum harum omnium autor accuſandus. Id *Hippocrates, medicorum omnium princeps libr.* περὶ παρθενίων luculenter ac nervoſè expreſ-

expreſſit, cujus verba, cùm omnibus ferè diſſertationis noſtræ pagellis lucem afferant, huc tranſcribere haut piget; Αἱ παρθένοι, ὁκόσῃσιν ὥρη γάμου παρανδρούμεναι, τοῦτο μᾶλλον πάσχουσιν ἅμα τῇ καθόδῳ τῶν ἐπιμηνίων, πρότερον οὐ μάλα ταῦτα κακοπαθέουσαι. ὕστερον γὰρ τὸ αἷμα ξυλλάβεται ἐς τὰς μήτρας, ὡς ἀπορρευσόμενον. ὁκόταν οὖν τὸ στόμα τῆς ἐξόδου μὴ εἴη ἀνεστομωμένον τὸ δὲ αἷμα πλέον ἐπιῤῥέῃ, διά τε σιτία καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος, τηνικαῦτα οὐκ ἔχον τὸ αἷμα ἔκροον, ἀναΐσσει ὑπὸ πλήθεος ἐς τὴν καρδίαν, καὶ ἐς τὴν διάφραξιν. ὁκόταν οὖν ταῦτα πληρωθέωσιν, ἐμωρώθη ἡ καρδίη. εἶτα ἐκ τῆς μωρώσιος νάρκη. εἶτ' ἐκ τῆς νάρκης, παράνοια ἔλαβεν. ὥσπερ ὁκόταν καθημένου πουλὺν χρόνον, τὸ ἐκ τῶν ἰσχίων καὶ μηρῶν αἷμα, ἀποπιεχθὲν ἐς τὰς κνήμας καὶ τοὺς πόδας, νάρκην παρέχει. ἀπὸ δὲ τῆς νάρκης, ἀκρατέες οἱ πόδες ἐς ὁδοιπορίην γίνονται ἔστ' ἂν ἀναχωρήσῃ τὸ αἷμα ἐς ἑωυτό. ἀναχωρέει δὲ τάχιστα, ὁκόταν στῇ ἐν ὕδατι ψυχρῷ. τέγγων δὲ ἄνω τῶν σφυρῶν. αὕτη μὲν οὖν ἡ νάρκη, εὐήνοιος. ταχὺ γὰρ παλιῤῥοεῖ, διὰ τὴν ἰθύτητα τῶν φλεβῶν. καὶ ὁ τόπος τοῦ σώματος, οὐκ ἐπίκαιρος. ἐκ δὲ τῆς καρδίης καὶ τῶν φρενῶν βραδέως παλιῤῥοεῖ. ἐπικάρσιαι γὰρ αἱ φλέβες, καὶ ὁ τόπος ἐπίκαιρος ἐστι παραφροσύνην καὶ μανίην ἕτοιμος. ὁκόταν δὲ πληρωθέωσι ταῦτα τὰ μέρεα, καὶ φρίκη ξὺν πυρετῷ ἀναΐσσει πλανήτας τοὺς πυρετοὺς καλέουσιν: *Virgines, quibus propè nuptiarũ tempus inſtat ut viro conjungantur, iſtud ſub menſium deſcenſum magis experiuntur, cùm antea his malis non admodum conflictarentur. Poſtea enim ſanguis in utero continetur, veluti qui effluere debeat. Cum igitur exitui via minimè pateat, copioſior autem ſanguis per cibos & corporis incrementum affluat, tunc ſanguis effluvio carens, propter copiam cor & ſeptum transverſum reſilit. Ubi igitur hæc oppleta fuerint, cor obſtupeſcit, indequé torpor, & ex torpore dementia invadit. Non ſecus, ac ſi quis diutius ſedeat, ex coxis ac femoribus in tibias & pedes depreſſus ſanguis, torporẽ adfert, ex quo pedes ad ingrediendum impotentes redduntur, donec ſanguis ad ſeſe reverterit, qui celerrimè recurrit, ſi ſteterit in aquâ frigidâ, quæ malleolos ſuperet. Hic igitur torpor facilè repellitur. Citò enim propter venarum rectitudinem recurrit, locusq; hic corporis inter præcipuos non habetur. At ex corde & ſepto transverſo tardè recurrit, cùm venæ obliquæ ſint, & locus præcipuus, & ad delirium ac inſaniam opportu-*

 nus.

nus. Cum autem hæ partes oppletæ fuerint, etiam horror cum febre irruit, febres inerrantes appellant.

Atque ex his ſimul liquet, reliqua etiam primæ & ſecundæ concoctioni deſtinata viſcera, ut imprimis ſunt cor, epar, lien ac ventriculus, quatenus vel per πρωτοπάθειαν in dicto affectu laborent, dùm nimirum officio ſuo non ritè funguntur, & loco ſucci boni atqué alibilis impurum multisqué tartareis ac heterogeneis partibus ſcatentes humores generant, qui poſtmodum in ambitum cutis effuſi, lividum, gilvum alteriusve qualitatis colores, prout nimirum humores, à quibus deſcendunt, uti ſuprà demonſtratum eſt, ſe habent, efficiunt: vel quatenus per δευτεροπάθειαν illa afficiuntur, h. e. quando vaſa uterina p. n. obſtructa vitioſos humores non excernunt, verùm illud vitium ad totum corpus transmittendo totam maſſam ſanguineam deturbant, corporis calorem ſuffocant ac opprimunt, undè haut raro humores putredinem acquirunt, febresqué oriuntur, jure merito originali hujus mali ſubjecto eſſe annumeranda.

ADÆQUATUM ET MINUS PRINCIPALE Subjectum, totius corporis habitum eſſe adſtruimus: cumprimis autem iis in partibus, quæ aut præ tenui cutis conopéo veſtitæ, cujusmodi ſunt facies & oris labia, aut quæ inſigni quâdam albedine ſunt præditæ, quarumqué delicatulæ formarum cultores imprimis curam habent, ut in collo, manibus ac abdomine fœdus ac deteſtabilis obſervatur color: ubi etiam de interioribus muſculoſis, aut peculiari parenchymate præditis partibus, num etiam illæ morbi hujus labem ſentiant? hîc quæſiti, brevibus reſpondemus affirmando, cùm parium par ſit habenda ratio.

Hîc cùm de ſubjecto virginum χλωρόσεως ſermo ſit, tribus tantùm verbis hanc quæſtionem inſerere allubuit; utrum nimirum etiam viri juvenes caſti, pudici ac venerem nondum experti propter diu retentum ſemen huic malo, colorum ſcil. defœdationi ſint ſubjecti? ſæpiſſimè enim videmus illos ipſos quoquè pallidô, gilvô ac muſtelinô, qualem plerique Judæi habent, ceu notat ὁ μακαρίτης ἀνὴρ *D. D. Mæbius*. Inſt. libr. III. part.

I. Sect.

I. Sect. II. cap. colore incedere. Hujus quæſtionis autor eſt *Zacutus Luſitanus lib. II. medicor. princip. hiſtor. cap. 47.* ubi etiam ſuam exprimit ſententiam. Quandoquè, inquit, in viris ob retentum ſemen conſpicitur aliquid hyſtericis ſimile, patiuntur enim anxietudines, vomitus, mœſtitiam, depravatas coctiones, totius corporis algorem, quæ omnia ſponte ceſſant, ſi ad priſtinam ſanitatem perducantur. Nos ut noſtram declaremus mentem, aſſerimus, fœdos illos in viris colores neutiquam à retento ſemine, niſi illud p. n. ſit corruptum & virulentiâ quâdam, uti in lue gallicâ accidit, affectum, oriri poſſe, quod tametſi ad tringinta, imò nonnunquam plures annos ſine excretione retineatur, tantum tamen abeſt, ut corpus benè aliàs conſtitutum ac coloratum vitiare, pravôque aliquô colore tingere queat, quin potius, uti omnibus, qui primis ſaltim labris medicinam deguſtarunt, cognitum, tanquam peculiari ac animoſiori pollens ſpiritu, magis magisquè illud perficiat: colores intereà illorum deteriores ac pallidos aliis diuturnis morbis, qui imprimis literatis, maximè ubi ſtudium & vigiliæ accedunt, familiares ſunt, ceu affectio hypochondriaca, ſcorbutus & ſcabies eſt, item quibus hæmorrhoidum excretio vel p.n. obſtruitur, aut inordinatè fluit, adſcribimus: quod nonnulli regerunt, amatores præ reliquis hiſce affici coloribus, ad id reſpondemus, hoc non à ſeminis retentione, ſed animi ex inſano illo amore proficiſcente perturbatione, ortum ducere, cùm amor animum extrahat, corpus conſumat & ad extremam ducat maciem.

CAPUT V.

cauſam immediatam, ſeu proximam, & mediatas proximiores conſiderat.

Ἐμοὶ δοκέει ἀρχὴ μὲν οὖν οὐδὲ μία εἶναι τοῦ σώματος, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως ἀρχὴ καὶ πάντα τελευτή. κύκλου γὰρ γραφέντος ἀρχὴ οὐχ εὑρέθη. καὶ τῶν νοσημάτων ἀπὸ παντὸς ὁμοίως τοῦ σώματος. *Nullum, meâ quidem opinione, corporis eſt principium, ſed omnes partes ex æquo & principium & finis eſſe videntur:*

Deſcripto namquè circulo, principium non invenitur, eademquè ratio membrorum in toto corpore, verba ſunt communis noſtri præceptoris Magni *Hippocratis, lib. περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον*, quæ de involutis morborum cauſis, de quibus ſæpiſſimè dubitant medici practici, an his, án illis partibus ſint tribuendæ, ante *laudatus Medicus Pariſienſis Guilielmus Ballonius* cit. libr. intelligenda proponit. Certum quidem eſt, noſtrum, quem hic deſcribendum ſuſcepimus, affectum unà cum graviſſimorum, eorumquè variorum ſymptomatum ſyndrome ſuperficietenus ſaltim conſideranti, quænam vera ac efficiens horum omnium cauſa ſit, haud facilè apparebit; ex communi tamen rerum perſpicientia, conſideratâ inſimul ætate, quâ plerumq; virgines deturpantur, aliisque adhibitis circumſtantiis in veram cauſarum cognitionem trahimur.

CAUSA principalis ſeu efficiens, IMMEDIATA quoque à medicis dicta, in definitione ponitur imminuta ac depravata corporis nutritio, quippe cùm ad humorum colorem, carnis etiam color mutetur, ſicuti cum *Hippocr. in loco ſuprà allegato* pluribus teſtatur *Excellentiſſimus Joh. Theodorus Schenckius Med. Doct. & in almâ hac Salanâ Profeſſ. publ. famigeratiſſimus, Præceptor atque Patronus meus plusquam Parentum honore afficiendus, in hiſtor. general. de hum. corp. humor. cap. VI.* carnoſæ verò partes, ut & reliquæ omnes à ſanguinis maſſâ, quæ ratione diſtinctarum partium conſervandarum, cùm aliæ ſint ſiccæ, humidæ, frigidæ, vel calidæ, diſtinctis etiam ac heterogeneis conſtat partibus, nutrimentum hauriunt, cui quæſò cauſarum alii virginum diſcolorationem vitioſumque habitum melius adſcriberemus, quàm imminutæ ac nonnunquam depravatæ corporis nutritioni. Imminuitur verò illa, quando ob αἱματώσεως vitium ſanguis crudus ac impurus generatur, qui deinceps impeditâ illa triplici actione, προσθέσει, προσφύσει καὶ ὁμοιώσει, *appoſitione, agglutinatione, ac aſſimilatione*, quâ *Galenus libr. 1. de facult. nat. cap. 10.* omnem nutritionis modum perfici docet, partibus non ritè adhæret, unde haut raró cum fœdâ coloratione virginum corpora ſenſim ſenſimquè exſiccantur atq; contabeſcunt,

Depra-

Depravatæ autem nutritionis in virgineo hoc malo itidem autor ſanguis, quatenus ob coctionis defectum à debitâ craſi, & motu æquabili variè pervertitur, evaditq; modò aquoſus & frigidus, modò acris & ſalſus, modò acidus & auſterus, aut alia ratione degener, ac interdum ſtagnationibus, quandoquè etiam immodicis effervеſcentiis fit obnoxius; quare virginum corpora unà cum coloris vividi ac floridi in pallidum, lividum, plumbeum ac ſubviridem mutatione, mollia, laxa & ſubtumida redduntur, cùm *iterum monente Excellentiſſimo Dn. Joh. Theodoro Schenckio, ſect. I. part. IV. cap. 2. ſchol. part. à ſuccis tàm bonis, quàm malis augeri corporis habitum, concedentibus modò illud carnium cavernulis, per ſe ſatis clarum ſit*; palpebræ etiam oculorum & facies inflantur, pedesquè intumeſcunt: quid? quod ſcabiem, aut deteriorem aliquam cutis exulcerationem nonnunquam conjunctam eſſe comperimus. De his plura videantur, quæ apprimè docet *Thomas Willis, in tractatu de febribus cap. 1.*

CHIMICI, quos inter maximè eminent Hermeticorum anteſignanus *Paracelſus*, magnus ille medicinæ Reparator, penè dixerim Depravator, *Johan. Baptiſta van Helmont*, & ejus aſſecla *Franciſcus Oſwald Grembs*, ad ARCHEUM ſuum, quem omnium actionum autorem eſſe arbitrantur, hîc recurrunt: hujus Archei enim imbecillitatem pro effectrice hujus labis causâ habent: quamprimùm, ſcriptitant, partes vitali ſuo balſamo, emphyto, calore & nectare illo cœleſti defraudantur, tunc lerna hæc malorum, & centena mala oriuntur. Quæ chimicorum hac in parte ſententia, modò quid per heroem illum, Archéum intellectum velint, ritè explicetur, nobis non contraria. Archeum autem comparant calido noſtro innato, animæ ad omnes actiones expediendas proximo inſtrumento; hoc ubi deficit, aut debile redditur, actiones illæ impediuntur, & mala ſequitur nutritio; undè parum refert, ſive ad facultates læſas, ſive ad calidi innati caritatem & penuriam recurramus. Hæc de cauſâ immediatâ proximâ, nunc ad mediatas propinquiores nos conferamus.

Bilioſi, pituitoſi ac melancholici humores, prout hu-

jus vel iſtius partis vitio, aut obſtructione in corpore p. n. abundant, ſanguinique admixti illum vel adurunt, vel p. n. tingunt, ſicuti in ſuperioribus omnis cruditatis impuritatisquè unicè autores fuêre proclamati, ita etiam iisdem inter mediatas proximiores affectûs hujus cauſas primum decernimus locum, quia manifeſtè horum præternaturalem διάθεσιν diſcolor ille virginum habitus, ratione hujus, vel iſtius copia peccantis vel pallidus, lividus aut niger nobis præbet.

Serum, pars aliàs ſanguinis maximè utilis, quatenus nimirum illum à putredine præſervat, ab incendio vindicat, partes humectat, humorique tàm ſalivali, quàm fermentitio materiam ſubminiſtrat, quomodo vel intemperie frigidâ ac humidâ delinquendo, vel copiâ luxuriando, virginibus cachexiam introducat, conſulenda eſt *Excellentiſſimi Præceptoris noſtri Joh. Theodori Schenckii hiſtoriâ de ſero ſangu. cap. 6. p. 51.* Virgo nobilis, cujus in præfatione hujus diſſertationis mentionem fecimus, propter ſeroſam ac phlegmaticam corporis conſtitutionem, tantam abdominis pedumquè intumeſcentiam contraxerat, ut tumor veſtes ipſius, quibus vix ante ſemeſtre ſpatium eleganter compactis induta incedebat, ſpithamæ longitudinem ſuperaverit, adeò ut haut injuria primùm adſpicienti hydropica viſa fuerit.

Vaſorum uteri præternaturalis obſtructio, utut alias ad tertiam cauſarum mediatarum claſſem, quæ *præternaturales* dicuntur, ſit referenda, à nobis tamen, cùm in noſtro hoc affectu primarius quaſi & inſeparabilis ſit aſſecla, meritò hic accerſitur. Τῇσι γυναιξὶ ὑστέρη ἀγαθὴ μὲν ἐς κάθαρσιν καὶ τόκον, ξυμφορὴ δὲ νούσων μυρίων τε καὶ κακῶν: *mulieribus uterus ad purgationem & partum bonus eſt, ſed morborum infinitorum malorumque acervum congerit, rectè* inquit *Aretæus, l. 2. χρονίων cap. 11.* & *Philoſophorum princeps Ariſtoteles 2. περὶ ζώων γενέσεως cap. 4. de menſtruo albo minus, & rubro magis perfectè cocto,* hæc ſubjungit: μετριάζουσαι μὲν οὖν ἀμφοτέρων αὗται αἱ ἀποκρίσεις τῶν περιττωμάτων τὰ σώματα σώζουσιν, ἅτε γιγνομένης καθάρσεως τῶν περιττωμάτων, ἃ τοῦ νοσεῖν αἴτια τοῖς σώμασι. μὴ γιγνομένων δὲ, ἢ πλειόνων γιγνομένων βλάπτει. ποιεῖ γὰρ ἢ νόσους, ἢ σωμάτων καθαιρέσεις.

Servat

Servat corpora integra excrementorum hic ſeceſſus, cùm modicè fit, utpote cùm ab excrementis vindicentur, quæ cauſæ corporibus ſunt, ut ægrotent: Sed ſi vel non fit, vel immodicè fit, damnum evenit. Aut enim morbi oriuntur, aut corpus emarceſcit & extenuatur.

Adeſt autem interdum totalis menſtrui fluxûs abolitio, & tunc affectus gravior, magis diuturnus ac curatu difficilior redditur: interdum verò fluxus tantùm eſt imminutus, quapropter etiam morbus pauliſper remiſſior exiſtit: utraquè exempla recitat *Auguſtinus Thonnerus, Gymnaſii Ulmenſis quondam Director clariſſimus obſerv. med. lib. 3. obſerv. 20. & ſeq.* Cauſæ verò obſtructionis quænam ſint, partim ex cap. ſeq. ubi de remotioribus morbi cauſis, partim etiam ex aliorum Practicorum libris, benevolus lector venabitur; hoc ſaltim in fine hujus annexo, quod non ſine jucunditate perlegi *in tractatu acutiſſimi Profeſſ. Oxonienſis cap. 15.* de febribus; nimirum fermentum illud in utero virginum contentum, quô ſanguinis maſſa imbuta novam πνευμάτωσιν atque vigorem concipit, ut lege naturæ ſtatis periodis turgeſcentiam & ſanguinis ſuperflui excretionem percuret, à crudis, lentis ac viſcoſis ſanguinis partibus obrui atquè corrumpi.

CAPUT VI

cauſas mediatas remotiores, ex rerum naturalium, nonnaturalium, ac præternaturalium fonte recenſet.

HActenùs è numero cauſarum iis conſideratis, quæ immediata ſeu proxima, & mediatæ propinquiores audiunt, nunc etiam ad alterum cauſarum genus, ex rerum naturalium, nonnaturalium & præternaturalium penu quæ deſumuntur, ut deſcendamus, methodi ratio poſtulat.

Inter NATURALES CAUSAS principem obtinet locum TEMPERAMENTUM totius corporis frigidum & humidum, phlegmaticum aliàs ſeu pituitoſum dictum, quod pro generandis crudis ac viſcoſis humoribus aptiſſimum eſt, quoquè fœmineum genus laxas habens carnes, uti *Pergamenus* inquit,

utpluri-

utplurimùm pollet. Et licet nonnunquam pars aliqua corporis ſit calida, v. g. jecur calidum, ventriculô frigidô exiſtente; tantùm tamen abeſt, ut per hanc viſcerum *ἀντιπεϱιστασίαν* ſanguinis coctio promoveatur, ut potius malorum omnium fax ac tuba exiſtat.

DE SEXU, cuinam ſcilicet affectus hic primario competat, ut pluribus diſputetur, non eſt neceſſe, cùm vel prima hujus diſcurſûs linea omnem dirimat litem: virgines imprimis ſunt viro maturæ, quibus juſtiſſimus vindex Deus ob peccata hoſce imponit cruciatus: poſt has verò viduis & maritatis ſterilibus, maximè pulcrioribus *Rodericus à Caſtro Luſitanus* tribuit.

Quid verò cauſæ ſit, quod rariùs deformiores, frequentius autem pulcriores virgines hoc malo corripiantur? ſi quis quærat, illi cum *Sennerto lib. IV. med. pract. part. II. ſect. 3. cap. 2. & Roderico Caſtrenſi lib. II. de morb. mul. cap. 5.* reſpondendum eſſe videtur, quod, tametſi deformiores, quarum conſtitutioni ſanguis craſſior minus nocet, ex ejusmodi aſſumtis ſanguinis craſſioris naturæ reſpondentibus, aliquam moleſtiam perſentiſcant, non tamen ſemper corripiantur, quia alimentum alito ſimile uſurpant: pulcriores contrà jucundo ac florido ſanguine ſaturatæ ex aſſumtis naturæ jucundi ſanguinis familiaribus, amabilem quidem, ſed periculô plenam corporis adipiſcuntur διάθεσιν, adeò ut paululum liberalius ſi indulgeant genio, infinitis exponantur ægritudinibus, quoniam partes benè temperatæ bonum ſanguinem, quantum quidem ad nutritionem opus erat, ad ſe trahunt, reliquum verò rejiciunt, qui ſucceſſu temporis putrefactus totum corpus coinquinat: quin imò facilius quoquè color ex humore pituitoſo in corpore aliàs candido apparet, quàm in fuſco & nigro.

Quæſtioni, quam hic nonnulli de viris, num & illi etiam hiſce colorum defœdationibus obnoxii ſint, nos ſuperius cap. 4. quantum inſtituti ratio poſtulat, ſatisfeciſſe arbitramur, quæ etiam ibidem haurienda ſunt.

AETAS conveniens, cujusmodi in virginibus annus pubertatis eſt, ſuum addit ſymbolum. Id optimè delineavit

ſacra

ſacræ medicinæ conditor Hippocrates locò ante citato; & ſæpè laudatus *Guilielmus Ballonius libr. de virginum & mulierum morb.* in virginibus adultioribus minoribusque, ſive menſes eruperint, ſive jam erupturi ſint, præſertim quando aliquarum voluptatum illecebris iretiuntur, viriditatis florem in facie diſcuti ac areſcere, contrà verò pallore illas affici, *expreſſis* docet.

Nec leve prætereà adjumentum afferunt CAUSÆ, quæ deſumuntur è RERUM NON NATURALIUM numero.

Hîc agmen ducit AER, qui cùm eſt juſto frigidior, humidior, aut pluvioſus, non modò exceſſûs ſui notam internis viſceribus, præſertim ſi naturalis viſcerum temperies ſymbola reperiatur, imprimit, verùm etiam haut raró in iis, quæ eò tempore, quô catamenia fluunt, pravæ aëris conſtitutioni ſeſe committunt, omnem menſtrui ſanguinis purgationem ſupprimit. Hujus exemplum refert *Philippus Grülingius medicus Stolbergenſis, centur. III. curat. obſ. 12.* Quoniam verò, tempora anni quoque in excitandis mutandisque morbis ſunt conſideranda, *notante Hippocrate ſect. III. aph. 1. & 19.* αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος; *tempeſtatum anni mutationes potiſſimum morbos pariunt, & in ipſius anni tempeſtatibus magnæ mutationes frigoris & caloris*; nos inprimis brumam ac autumnale tempus, quô venti fremunt, pluvia, ac nix omnia tegunt, ac humectant, ad producendum hunc affectum credimus eſſe commodiſſimum. Accedit etiam, quòd tunc temporis horarii fructus omnis generis ſint maturi, & in copiâ ingerantur, undè cruditates coacervatæ totùm corpus ad malum diſponunt habitum.

MOTUS corporis moderatus, ut verum caloris noſtri exiſtit fomentum, & redundantium fuliginoſarum ſuperfluitatum, quatenus illas per corporis poros ac meatus propellit ac diſſipat, aptum eſt remedium; ſin intermiſſus fuerit, & delicatulæ virgines ſedentariæ vitæ operam dantes totos dies plumulis affixæ, nendo, fila trahendo, ſimilibusque negotiis, otium magis quæ ſapiunt, conſumant, patentes huic malo

fores

foros aperiri, quis eſt qui inficias iverit: ignavia ſiquidem, ut in proverbio eſt, corpus hebetat, labor firmat: undè etiam ruſticorum filiæ virgines ob quotidianos labores motusque, quantum urbanis, otioſis voluptatibus, feneſtrarumque valvulis addictis, integrâ ſanitate antecellant, quotidiana loquitur experientia; cum illarum facies rariùs expalleſcat, corpus noctu rarò ſudet, os ſalivâ non ſcateat, nec nares aut naturalium oræ humore madeant, quæ omnia in oppidis molliſſimo cultu viventibus propria quaſi ſunt. Interea autem, hæc dum dicimus minimè probamus perverſum illum chorearum de nocte in noctem, & interdum ſtatim à paſtu inſtitutum motum, cùm itidem multas incommoditates accerſere valet: agitantur ſiquidem ſaltando corpora, ſpirituoſæ partes diſſipantur, multaque introducitur cacochymia.

CIBI & POTUS PRAVITAS, quantum affectui huic feminii ſuppeditet, nemo ex plebejis etiam erit, qui ignoret; præter enim id, quod plurimæ virginum (res eſt maximè deploranda, & peccant ejusmodi imprudentes non ſolùm in propriam valetudinem, verùm etiam in ipſum rerum Conditorem DEUM, cujus ſapientiam vituperant, uti *Sennertus cit. de virg. morb. loc. increpat.*) pro florido & rubicundo colore, quem ruſticum eſſe perhibent, ut palleſcant, & amatoribus, quod ſtolidè ſibi imaginantur, magis placeant, jugumque virginale quantô ad deponendum deſideriô ducantur, palàm efficiant, rebus noxiis adque nutriendum ineptis fruantur, dum ſcilicet acetum bibunt, triticum crudum, aut alia frumenta cruda, cretam, terram, calcem & ſimilia comedunt; aliô etiam modô cibum & potum, quantitate, qualitate, aut utendi modo peccantem ingerendo bonæ victûs rationis limites transgrediuntur.

NIMIA COPIA aſſumptus cibus fermentum ventriculi obruit & labefactat, omnium cruditatum & obſtructionum, excrementorumque variorum mater & ſcaturigo. Ὅκου ἂν τροφὴ παρὰ φύσιν πλείων ἐσέλθῃ, τοῦτο νοῦσον ποιέει: *ubi copioſior præter naturam cibus ingeſtus fuerit, id morbum creat:* Καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι χαλεπαί: *ſiquidem ad extremum perductæ plenitudines graves ſunt: divinus Senex I. aph. 4. & II. aph. 17.*

QUA-

QUALITATUM ratione hic accuſantur omnia alimenta ſucci craſſioris, ut imprimis fructus fugaces, legumina, lacticinia, item cibi & potus adſtringentes, acerbi & acidi, quibus cùm crebrò ſeſe delicatulæ virgines invitent, ſanguinem pituitoſum contrahunt, ductus & venarum oſcula oppilant & coarctant, undè non poteſt non hydra hæc malorum lernæa introduci, præprimis, ſi tempore menſtruæ purgationis ejusmodi ingurgitantur. Sic à lacte crebriùs & copioſiùs aſſumto chloroſin & obſtructiones uteri contumaciſſimas exortas fuiſſe ſcribit *fideliſſimus quondam Præceptor Godofredus Mœbius νῦν ἐν ἁγίοις epitom. inſt. libr. IV. part. II. cap. I.* Horum etiam à parte ſtant alimenta omnia calidiora & ſicciora, ſive alimentoſa, ſive medicamentoſa largâ manu ſumta, ut ſunt v.g. aromata, piper & ejuſcemodi alia, tùm quòd partium, imprimis verò epatis ſubſtantiam valdè exſiccent, tùm quòd haut raró calidam ipſis concilient intemperiem. Vina craſſa & auſtera, cerevìſiæ recentes, nec defecatæ, acetum & alia acida haut poſt principia ſuo auxilio hic ſtare ſolent. Ebrietas omnium malorum fax & tuba, ut vitium in omni ſexu ſummè deteſtandum, ſic inprimis udis virginibus ſummæ cedit ignominiæ, & niſi immaturo funere ad ipſam urnam iſtas ducat, certiſſimam tamen ſanitatis perniciem ipſis accelerabit.

INORDINATA quoque cibi aſſumtio, & perverſus utendi modus plurima accerſere ſolet mala, inprimis ſi novi cibi, priore nondum digeſto, ingerantur, aut illi nimiâ varietate in qualitatibus planè non conveniente aſſumantur. Exempla earum, quæ ob inordinatam victûs rationem colorum defœdatione pœnam luerunt, in practicorum libris hinc inde plurima proſtant. Videantur hac de re *Roderici à Fonſecâ, cap. de febre alba p. m. 58. & Balthaſaris Timæi* von Güldenklee *Med. Elect. Brandenb. libr. 4. de chloroſi pag. m. 214. conſultationes.*

Hîc non poſſum non, quin unicô ſaltim verbô mercurium, quô virginum nonnullæ, externæ ſuæ formæ gens admodùm ſtudioſa, in conſarciendis faciei fucis temerariè utuntur, reprehendam, quippe horum mercurialium unguentorum, extremis licet admoveantur membris, vis tanta eſt, tamque per-

tinax & maligna, ut omnes partes principes coinquinet, cachexiam, hydropem totiusquè corporis fœdum, tumidum plumbeoque perquam ſimilem introducat colorem. Ab hujus ergò pernicioſo uſu, ut unguentariæ hujuscemodi virgines ac mulieres ſedulò ſibi caveant, cum *Jacuto Luſitano*, qui venenatos indè protuberantes fructus prolixius recenſet, *lib. 1. de medicor. princip. hiſtor. quæſt. 10.* fideles ſumus autores ſuaſoresque.

SOMNUS & VIGILIÆ, utraquè modum excedentia, cùm ex *Hippocratis decreto, 2. aph. 3.* ſint malum, hîc ἀσύμβολα non accedunt. Immoderatus ſomnus nativum corporis calorem hebetando diverſimodè cruditates inducit, ac ingentem excrementorum copiam in utero coacervat: abruptus verò, ſpiritus exhaurit, omnesque corporis coctiones impedit.

In hanc claſſem referuntur etiam EXCERNENDORUM RETENTIONES, ac RETINENDORUM EXCRETIONES. Fluxûs menſtrui purgatio intercepta quantùm malum hoc augeat ſuperiori capite ſatis demonſtratum. Aliæ quoquè evacuationes, vel per venæſectionem vel per purgationem conſueto tempore inſtitutæ, ſi intermittantur, aut illæ, quæ nonnunquam naturâ ſponte fiunt, ut ſunt narium hæmorrhagiæ, & in nonnullis hæmorrhoidum fluxus, aut ſenſiles vel inſenſiles corporis tranſpirationes intempeſtivè ſupprimantur, adjutrices quoq; porrigunt manus. Venus in maritatis vel ob viri impotentiam, vel aliam cauſam non exculta, in illis quoquè depravatæ hujus diſcolorationis autor eſt. Alvina excrementa, ſi ea legitimo tempore non exterminantur, tetros fœtidosquè de ſe ſpargunt vapores, undè ſanguinis purpura deperditur.

Agmen tandem *rerum non naturalium* claudunt ANIMI PATHEMATA. Irrequietæ animi paſſiones, & illicitæ ad veneris luſum voluptates, hujus ſobolis benevola mater. Indè vel ex *Hippocratis effato, libr. ſuperius citato* περὶ παρθενίων, illa ferè ſemper hujus mali cauſa ſunt, qua ratione etiam haut rarò inſanus amor, uterique furor conjungatur. Sic *Johannes Langius. lib. 1. epiſt. 21.* mentionem facit cujusdam virginis viro

jam

jam maturæ, quæ ob anxiè deſideratas nuptias in hanc incidit corporis defœdationem. Et ſæpiſſimè *laudatus Pariſienſium medicus Guilielmus Ballonius, libr. de virg. morb.* ſequentia memoratu non indigna ſcribit: In vico ſancti Antonii quædam virgo viro matura annisquè plena præ fœdis coloribus mirè langueſcebat: incredibilibus ſymptomatibus hæc, præſertim oppreſſione, hyſtericaquè ſuffocatione detinebatur: Et huic virgini os uteri totaque vulva adeò hiabat, ut vix quisquam credere poſſit, quo medici colligebant, præcipuam mali cauſam in veneris appetitione conſiſtere; & naturam iſto uteri hiatu ſatis indicare, quodnam tàm longi mali remedium aptum futurum eſſet. *Hæc Ballonius.* Cæteras quoquè animi paſſiones, ut ſunt ira, terror, mœſtitia, gaudium &c. non excludendæ, cùm ex his, quatenus excedunt, mali hujus radix facilè protuberare poteſt.

His ſub finem etiam annectere placuit horrendas quarundam virginum imprecationes, quibus, neſcio quô geniô ductæ, ob levem forſitan, quam indè ſentiunt, moleſtiam, menſtruum fluxum diris devovent, & in hanc providam ac prudentem naturæ ordinationem, quâ ſine vel ipſæ non exiſterent, vel vitam mille calamitatibus plenam ducerent, graviter debacchantur; undè etiam illæ juſtis poſteà mulctantur pœnis, adeò ut in contumaciſſimas & vix referandas menſium ſuppreſſiones, aliaquè graviſſima indè promanantia ſymptomata incidant,& haut raro culpam præproperâ morte expiare neceſſum habeant, cujus crudele admodum exemplum, quando ex indignatione virgo quædam menſtruas haſce purgationes horrendum in modum devoverat, poſteaquè in truculentam hujus morbi labem inciderat, nobis aliquando in praxi occurrit.

Res NONNATURALES excipiunt PRÆTERNATURALES, quæ inprimis ſunt viſcerum alimentorum coctioni & depurationi dicatorum intemperies frigida & humida, uterus quoquè frigidior validæ item horum viſcerum obſtructiones, & ex his promanantes notiſſimi illi affectus, malum hypochondriacum, melancholia hypochondriaca, quibus etiam adnu-

meramus febrim quartanam; hepatis etiam tumor, prout de cachexiâ in genere *Lazarus Riverius cent.1. obſerv.68.* atteſtatur, in noſtro hoc affectu non minorem præbet anſam, menſium quoquè ſuppreſſio, qua de cùm antecedente capite prolixius egerimus; hic repetere illam ſuperſedemus. Et tantum de cauſis mediatis remotioribus.

CAPUT VII
morbi differentias addit.

ABſolutâ hactenus cauſarum hiſtoriâ ad DIFFERENTIAS ut nos convertamus, recepta exigit practicorum methodus. Ex dictis autem innoteſcunt ſequentes:

I. GENERIS ratione, Chloroſis alia eſt intenſior cum majori coloris defœdatione, graviſſimis & multis ſtipata ſymptomatibus; alia verò remiſſior, ubi à naturali corporis nitore vix ſenſibilis datur receſſus, & ſymptomata etiam ſunt mitiora, neque tam ingens horum ſyndrome occurrit: hæc à ſanguine nondum ad ἀκμὴν perductô; illa verò à vitioſorum humorum invicem commixtorum corruptelâ oritur. Sic etiam alia dici poteſt recens, ſeu in fieri, alia verò inveterata, ſeu facta, & confirmata.

II. SUBJECTI ratione dicitur vel univerſalis, vel particularis. UNIVERSALIS nuncupatur, quando totius corporis habitum cum omnibus ſanguinis coctioni & depurationi dicatis partibus occupat; PARTICULARIS, quæ unam ſaltim principem corporis partem obſidet.

III. CAUSARUM ratione, oritur alia ab errore diætæ, alia à viſcerum imtemperie, ex illorum obſtructionibus alia, aut evacuationibus ſuppreſſis. Quot enim dantur cauſæ à quibus malum hoc dependet, tot etiam numerari poſſunt differentiæ, quas omnes, cùm ſuperiori capiti prolixius illas attigerimus, hic ad nauſeam repetere, eſſet crambem bis coctam recoquere.

CA-

CAPUT VIII

doctrinam ſignorum diagnoſticorum cum diſtinctivis exhibet.

Diagnoſtica ſigna, juxta illud ὁ *ἄριστα γνοὺς, ἄριστα θεραπεύει*, & *Galenum libr.* περὶ *ἰατροῦ de medico*, *μόνος δὲ ἂν ὁ τῶν σημείων ἔμπειρος εἰκότως ἐπιχειρέῃ*, *qui ſignorum cognitionem habuerit, is ſolus ritè curationem aggredietur*, ſummè neceſſaria ſunt, per illorum quippe obſervationem prudens & ſolers medicus à ſtolidô diſcernitur empiricô, fallaci analogiſmi fulcrô nixô. Sed hîc optandum, ut eâdem ſagacitate, quâ *Galenus l. 5. de loc. aff. c. 7.* in dignoſcenda affectuum ſede ex ſolo colore uſus eſt, polleamus, ut fœditate faciei inſpectâ, ſtatim de hepatis, lienis, uteri aut meſenterii vitiô nobis, conſtaret: nec enim perpetuæ ſunt veritatis, quæ ex ſolâ cutis coloris inſpectione depromuntur ſigna, cùm in aliis quoque affectibus, uti partim ex ſuperioribus, partim ex ſubſequentibus patebit, gratioſus corporis color in fœdum ac pallidum degenerare ſoleat. Taceo, quòd ſæpiſſimè ægrotantes præ intempeſtivô pudore in enumerandis iis, quæ medico ad faciliorem felicioremque curationem ſcitu neceſſaria ſunt, obmuteſcant, vel haut rarò præter urinam medicis nihil offeratur: quô verò in caſu non ad proletariam, ſed quæ arti conveniens eſt, conjecturam confugiendum eſt.

SIGNA igitur PATHOGNOMONICA in hoc affectu ratione GENERIS ſunt; *color totius corporis pallidus, lividus, ſubviridis ac plumbeus*; humores enim crudi, pituitoſi ac ſeroſi imprimis hîc peccant, qui poſtmodum ad peripheriam corporis delati toti corpori colorem hunc inducunt, uti ſuprà hoc fuit annotatum, & quoniam ob ingentem viſcerum diſcraſiam varii invicem humores ſunt commixti, accidit, ut color ille modò ſubflavus, modò vireſcens aut plumbeus appareat: *facies tumet, oculorum palpebræ ſunt molles & inflatæ*, ob ſanguinem flatuo-

tuoſum multiſque ſeroſitatibus refertum, quem genæ ac palpebræ, cùm per ſe laxæ ac flaccidæ ſunt, inſtar ſpongiæ facilè imbibunt; *crura & pedes*, imprimis circa malleolos, *intumeſcunt*, humorum pituitoſorum, ac ſeroſorum colluvie tanquam ad partes illas decliviores, devolutâ.

Adſunt quoque præterea COMMUNIA SIGNA, *actiones læſas, excreta & retenta*, ut & *qualitates mutatas* quæ concernunt: prodeunt enim hinc, tanquam ex equô Trojanô varia ſymptomatum agmina, quorum potiſſima, poſtquam etiam ſuperiùs *ex Hippocrate, lib. περὶ παρθενίων* fuſè fuerunt propoſita, nos brevitati ſtudentes uſitatô ordine paucis recenſebimus.

Actiones læſas diverſarum facultatum reſpiciunt appetitus poſtratus, vel p. n. auctus depravatusque, vomitus, ardor & inflatio hypochondriorum, cardialgia, arteriarum pulſus parvus ac frequens, reſpirationis difficultas, imprimis ſi vehementer moveantur, aut acclivia & altiora loca conſcendant ægræ, cordis palpitatio, ſyncope, febres inordinatæ, ſeu erraticæ, dolor capitis gravativus, vertigo, melancholia, convulſiones epilepticæ, paralyſis, omnis generis inflammationes internæ, tumor, ſeu ſcirrhus epatis vel lienis, aliaque plura ſymptomata; cùm ferè nullus inveniatur morbus, qui huic malo ſeſe non aſſociari amet, quæ tamen omnia non in omnibus ſemper apparent, ſed pleraque in plurimis, & omnia in quibusdam.

Τὰ ἐκκρινόμενα καὶ ἐπεχόμενα, *Excreta & Retenta* latebras hujus mali optimè patefaciunt. Urina tenuis in puellis viro maturis plerumque chloroſin indicat, ut monet *Excellentiſſ. Dn. Godofredus Mœbius b. m. epitom. inſtit. l. III. part. I. ſect. 3. cap. 4.* Pauca ſi reddatur urina, ſignum eſt ſerum illud in habitu corporis detineri, quod poſtmodum totius, aut partium intumeſcentias, fœdum faciei colorem, variaque vitia cutanea profert: *Idem cit. loc.* Menſtrua ſive penitus ſuppreſſa, vel aliquô modô diminuta, infallibile hujus morbi argumentum ſunt: accedit nonnunquam alvi adſtrictio.

Hîc interrogati, an præſentia lactis in virginum mammis,

quam

quam nonnulli pro indiciô amiſſæ virginitatis defendunt, certum huic affectui ſignum tribunt? rem innixi autoritate *Magni Hippocratis 5.aph.39.* & obſervationibus tot clariſſimorum medicorum affirmamus, dicentes, quòd ſi in virgine alia furtivæ veneris ſuſpicio deſit, tunc etiam, cœteris paribus, hoc pro Chloroſeos ſignô eſſe habendum; non obſtante, quod lacteus ille humor non perfectum lac, ſed ſui generis ſit nominandus: perversô enim ab obſtructionibus naturæ curſu, haut mirum eſt, ſi ſanguis, qui per uterum excerni debebat, ad ſpongioſas mammas traducatur. Videantur *Alex. Benedictus, lib. 3. anat. cap. 4. Amat. Luſitanus cent.2. curat.21. & cent.7. obſerv.48. & alii.*

Qualitatum mutatarum ratione coloris ſuperiùs mentionem fecimus; intolerabilis quoque interdum ejusmodi diſcolores virgines comitatur fœtor, adeò ut ingratiſſimum amatoribus ſit illarum conſortium; quæ graveolentia certè ſanguinis menſtrui putrefacti & corrupti retentioni unicè eſt adſcribenda. Huc etiam referimus mammarum mollitiem ac flacciditatem, quæ, licet nonnunquam à nimiâ & crebrâ earum contrectatione & comploſione oriatur; maximè tamen menſium retentio humorem flatulentum & flaccidum ſuppeditans cauſa exiſtit. Æquum quidem fuiſſet ſingulorum accidentium rationem addidiſſe, quomodo ex dicto affectu promanare queant; verùm, ne præfixos ſuccinctæ methodi limites noſtra transgrediatur diſſertatio, pleraq; etiam ex cruditatibus, excrementiſque redundantibus in maſſâ ſanguineâ provenire facilè intelligantur, hæc, quæ hactenus dicta, ſufficiant.

SUBJECTI ratione diagnoſis ut neceſſaria, ita ex propriis, cordis, ventriculi, jecoris, lienis aut uteri læſionibus illa petenda: intemperiem cordis modò frigidam, à ſanguine crudo & terreſtri, vitalem caloris flammam ſufflaminante ortam, modò calidam, propter humorum putrefactionem partiumque ſulphurearum accenſionem introductam, pulſus parvus ac frequens, febreſque inordinatæ ſatis declarant: quando à tumore, aut ſcirrho viſcerum malum oritur, genuina cujuscunque partis affectæ ſigna aperient: inflammati viſceris ingens dolor erit indicio: obſtructiones in hypochondriis ubi

adſunt, inflationes eorundem, & moleſta arteriarum circa regionem lienis, aut pancreatis pulſatio advertuntur: menſium ſuppreſſio ſemetipſam ut ſorex prodit.

CAUSARUM ratione diagnoſis etiam perutilis eſt: quinam autem humores abundent, aut principaliter peccent, ex propriis ſignis pituitam, vel bilem, melancholiam vel ſerum arguentibus, ſatis erit manifeſtum; an verò iſti à naturali viſcerum diſpoſitione generentur, aut præternaturali aut erroribus in victu, item, num catameniorum ſuppreſſio diu duraverit, ex artificioſô ςοχασμῷ, & fideli ægrotantium relatione patebit.

SIGNA ΔΙΑΙΡΕΤΙΚΑ, ſeu DISTINCTIVA, ne ſimilitudine affectuum decipiantur medici, neceſſaria ſunt obſervanda. Diſſidet *virginum pallor* ab *icteritiâ flavâ*, *& nigrâ*, *1. ratione generis*; etſi enim in his quoque eſt coloris univerſi corporis mutatio; illa tamen deprehenditur diſcrepantia, quòd, ſicuti ibidem vel flavedo, vel nigrities præponderat, ita hîc imprimis pallidus, aut ex virore lividus appareat color. *2. ratione ſubjecti.* Icteri flavi principale ſubjectum epar, nigri verò lien ſtatuitur: nos præter haſce depurationi ſanguinis dicatas partes, reliquas quoque omnes ſanguificationi ac chylificationi ancillantes, ut & uterum reſpectu catameniorum ſuppreſſionis, hujus noſtri affectûs ſubjectum poſuimus. *3. ratione cauſarum.* Regius morbus pro primariâ cauſâ humorem bilioſum, icterus verò niger melancholicum agnoſcit humorem: in defœdatione virginum ſeroſi, phlegmatici, nonnunquam quidem cum cæteris miſti, loco principis cauſæ adſtant humores. Cæterarum cauſarum ratione, ut & ſymptomatum, quomodo differat, ut pluribus declaretur, non eſt opus, cùm res ſatis ſit aperta.

A *melancholiâ hypochondriacâ* diſcernitur, quòd in hâc humorum craſſities per aduſtionem, in χλωρώσει verò, ob depravatam chyloſin introducatur: adde, quod ibidem ut plurimùm macies ac corporis conſumtio, hîc verò corporis p. n. intumeſcentia, rarius propter omne cibi faſtidium atrophia ſubſequatur.

A ſuffoca-

A ſuffocatione uterinâ diſtat, quòd in hâc uterus corruptis, & malignis vaporibus repletus, illos ad vicinas partes mittat eas comprimat, reſpirationem offendat, ac horrenda ſymptomata producat: in chloroſi frequentiùs obſtructiones extra uterum in aliis viſceribus urgent, & mitiora adſunt accidentia, eaque inter diſpnœa, non quòd diaphragma ab aſcendentibus vaporibus comprimatur, ſed quòd illud viſcerum repletorum magnitudine, vel gravitate impediatur.

Inter cachexiam ſimplicem, & virginum defœdationem hoc ponimus diſcrimen, quòd illa etiam ſine menſium ſuppreſſione oriri poſſit; hæc verò nunquam illâ careat, quodque hæc graviora conjuncta habeat ſymptomata. A reliquis ſimilibus affectibus, obſervatis nimirum, quæ antecedentibus paginis monuimus, facilis erit diſterminatio: & quia præprimis hic affectus quædam enumeratorum ſymptomatum cum imprægnatione communia habeat, & ſæpè furtivâ venere uſæ injuges, ſub hujus mali ſpecie vitium tegant, & à Medico auxilium petant, diſtinctivis ſignis hîc opus eſt, quibus medicus practicus malitiam malitiâ ſuperare valeat; quâ in re conſulendi ſunt autores medici, quos inter etiam *Rodericus Caſtrenſis Luſitanus libr. 3. de coitu & conceptu cap. 7. p. m. 123.* ſigna imprægnationis enucleatiſſimè depinxit.

CAPUT IX

prognoſin, morbi longitudinem modumque eventûs explicat.

SALUTIS ET MORTIS prognoſticum *Aretæus lib. 1. de cauſ. & ſign. diuturn. morb. cap. ult.* eleganter delineavit, de ſimplici cachexiâ ita ſcribens: ἡ καχεξίη νοῦσος δυσαλθὴς, ἢ δὲ μήκιστον. καὶ γὰρ τίκτεται χρόνῳ μακρῷ, καὶ οὐδὲ ἐπὶ μιῇ τοῦ σώματος κακίῃ, καὶ οὐδὲ ἐπὶ σπλάγχνῳ ἑνὶ ἀλλὰ γὰρ ἁπάντων τροπὴ ἐς πονηρόν. *Cachexia morbus difficulter ſanabilis, & malum longum, longô tempore ſit, neq; ab unô corporis vitiô, neque ab uno viſcere prodiens, ſed omnium in deterius eſt converſio:* quæ verba optimô jure ad noſtrum hunc affectum applicare poſſumus.

GENERIS ratione quidem, cùm corporis coloratio ab humoribus ſit, quoad prognoſin nihil certi determinandum, verum interim eſt, quò colores externi ſunt deteriores, h. e. ubi ad nigritiem magis defœdatio fuerit progreſſa, eò pejorem quoque morbi ſtatum denotari, certô indiciô, melancholicum ibi prævalere humorem.

SUBJECTI ratione prognoſis clariùs elucet. Affectus eſt periculô plenus, quando cordis calor, qui vitæ noſtræ cynoſura eſt, penitus eſt deſtructus; facilè enim accidit, ut facultate vitali oppreſſâ ægra ſubitò moriatur: deinde etiam terrificum ferendum judicium, quando aut lien, aut epar ſcirrhoſum deprehendatur: metum præterea ſiniſtri judicii affert ventriculus in actionibus ſuis valdè turbatus, dùm nimirum ad oblata ægræ ſe non rectè habent, *juxta Hippocratem 2. aph. 33.* aut quando poſt oblata propter inſignem cacochymiam non proficiunt, *2. aph. 8. & 31.* vel demùm omnem cibum, vitalitatis pabulum, averſantur, *2. aph. 32.* patulæ enim exindè hydropi aut tabi aperiuntur feneſtræ. Uterus nimis refrigeratus, præſertim ubi accedit mali diuturnitas, niſi ſterilitatem ipſam, omnis generis tamen calamitates & pericula, imprægnationis tempore, futuris mulieribus accelerat.

CAUSÆ quò potentiores, eò malum eſt funeſtius, gravius faceſſunt periculum cauſæ internæ, quàm externæ. Magna ſalutis ſpes elucet, quando menſtrua ſtatas periodos repetunt, & debita quantitate & qualitate donata progrediuntur. *Lazarus Riverius prax. med. lib. XV. cap. I.*

LONGITUDINEM ET BREVITATEM quod attinet, morbus virgineus, niſi altas egerit radices, ſi in principiô, brevis eſt, & nonnunquam in ipſâ herbâ ſuffocatur, virginesque, ſolutis videlicet circa uterum obſtructionibus, priſtino reſtituuntur nitori; quin imò inſtantes nuptiæ, conjugii candidatis morbum reddunt breviorem, juxta effatum *Hippocratis, libr. ſæpius cit.* περὶ παρθενίων. Econtrà, ubi malum fuerit neglectum, ac inveteratum, obſtructiones pertinaces, & magna contingat nutritionis depravatio, ad ſalutem ſpes anceps eſt, & nonniſi longô tempore curantur, imprimis quæ provectioris ſunt ætatis,

tis, quasque de contrahendo matrimonio omne deſeruit ſolatium.

DE MODO EVENTUS pauca annectere placet: τὴν ἀρχὴν τῶν ὑδρωπικῶν παθῶν καχεξίαν καλεῖν εἰθίσμεθα, *ait Ægineta, principium hydropicarum paſſionum vocare ſolemus malum habitum.* Via Chloroſis ad hydropem eſt trita: degenerat in leucophlegmatiam, à quâ gradibus ſaltim differt. Si maligni & corrupti vapores caput petant, ad inſaniam & delirium virgines ducunt. *Sennertus libr. IV. part. II. ſect. 3. cap. 2.* Ab obſtructionibus, quæ in hepate aut liene ſunt, melancholiam, aut icterum flavum, vel nigrum oriri poſſe ſcribit *Rodericus à Caſtro lib. 2. cap. 5. de morb. mulier.* Atrophia & tabes, magnum ubi adeſt cibi faſtidium, ob defectum partium aſſimilandarum haud rarò occurrit. Febres longas, ſcorbutum, omnis generis fœdas cutis exulcerationes, aliaque plurima vitia, ex hôc tanquam mala ſcaturigine promanare poſſe, quis eſt, qui in dubium velit vocare.

CAPUT X

curationem & methodum medendi ſecundum indicationes proponit.

HActenus ceu in tabulâ vivis ſuis coloribus & moribus CHLOROSIN depinximus, proximum nunc eſt, ut ipſi manum admoveamus; πολλὰ γὰρ οὐδὲ συλλογισμοῦ, ἀλλὰ βοηθείης δεῖται τῶν πραγμάτων: *plerumque enim non ratiocinatione, ſed auxiliô indigent,* verba ſunt *divini Senis libr. περὶ εὐσχημοσύνης.*

CURATIO autem abſolvitur ſecundum methodum receptam ſuis indicationibus, deſumptis à rebus vel præter, vel ſecundum naturam, ſuntq; *curatoria, præſervatoria,* quo etiam urgentia ſymptomata referimus, & *vitalis*, quæ cuivis medico, ſi citò, tutò, & jucundè curare velit, examuſſim ſunt obſervandæ.

CURATORIA contrariis morbum aggreditur, cumque illa cutis δυσχροια ab humorum qualitate, quantitate & motu peccantium labe, hæc verò à viſcerum naturali ſtatu aberran-

tium culpâ, tanquam cauſâ dependeat, altera indicationum, quæ PRÆSERVATORIA dicitur, & cauſas morbi reſpicit, maximè hîc locum habere videtur: Illa autem chloroſi vel præſenti inſidiatur, vel futuræ occurrit.

PRÆSENTEM curamus, ſanguinem vitioſum pituitâ, bile, ſerô aut melancholiâ p. n. abundantem præparando, evacuando, mundificando, & à cute divertendo, ubi ad viſcerum intemperiem, aut obſtructiones ſimul reſpiciendum, calida intemperies refrigerantibus, frigida calefacientibus temperanda eſt: obſtructionibus per aperientia obviam eundum.

FUTURÆ occurritur, ſi quando prohibeamus, ne humores in corpore contenti vitium contrahant, aut lunares evacuationes conſuetæ præter modum ſupprimantur.

VITALIS partium robur per alimenta ac medicamenta convenientia ſartum tectumque conſervandum eſſe ſuadet.

SYMPTOMATIBUS etiam, ſi quædam urgent, & cauſæ naturam induunt, majusque periculum minitantur, ſedulò occurrendum, qualia ſunt appetitus proſtratus, pica, cordis palpitatio, reſpirationis difficultas, febres erraticæ, & ſimilia. Arma, quibus hoſtis eſt debellandus, ex triplici uſitato remediorum fonte ſunt petenda.

CAPUT XI

indicata chirurgica, eorumque materiam in ſpecie ſubminiſtrat.

CHIRURGIA imprimis generoſum illud auxilium VENÆSECTIONEM ſuppeditat, quæ in virginum cachexiâ, utrum ſecurè adminiſtrari queat, non levis ſuboritur animi pendentia. Et ſanè non deſunt rationes, quarum gravitas illius uſum in noſtro affectu omninò disſvadere videtur: Sanguis, *inquit Fabr. Hildanus Chirurgus ſuper omnem laudem poſitus tract. de tuenda ſanitate*, theſaurus eſt vitæ & animæ, nonniſi maximâ urgente neceſſitate detrahendus: unà enim cum ſanguine ſpiritus vitalis detrahitur, hinc epatis & omnium partium refrigeratio, viriumque labefactatio ſequitur. Virtus à

crudis

crudis ſuccis in hôc affectu exoluta per venæſectionem in extremum incidet malum, à quo nunquam emerget; ſingulari cum emphaſi monet *Ballonius d. l.* Nulla hic adeſt plethora, neque πρὸς ἀγγεῖα neq; πρὸς δύναμιν, ſed cacochymicis ſuccis omnia plena; adeſt totius corporis inſignis refrigeratio, certiſſimum annonæ caritatis in regnô ſanguineô indicium, quæ omnia à venæſectionis uſu nos arcere videntur: ne intereà à tot Clariſſimorum virorum, ipſius uſum in morbô virgineô magni æſtimantium, ſententiâ omninò diſcedamus, præparcam ſanguinis miſſionem, poſitis ex mente *Sennerti* aliorumque celebratiſſimorum practicorum certis quibusdam limitibus, hîc quoque immolabimus, diſtinguentes inter morbum, quatenus is eſt vel recens, vel inveteratus; ibi, cùm plenitudo quidem cacochymica, non verò cacochymia ſimpliciter dicta adſit, quò vaſorum ac viſcerum felicior acceleretur depletio ac reſeratio, ſubſiſtenti maſſæ ſanguineæ liberior concedatur motus & agitatio, & natura à copiis hoſtilibus liberata liberiùs de grati commeatûs præparatione ſpirituumque reſtauratione corpori proſpicere poſſit, laudabilem iſtius uſum valdè commendamus: hîc verò in malô inveteratô, ubi inſignis corporis perſentitur refrigeratio, & crudi potius humores, quàm ſanguis, peccant, planè nullam admittimus, vel ſi interdum, ſuaſore *Joh. VValæo, med. meth. pag. m. 72.* à medico tentanda, moderatè & per ἐπίκρασιν, ſeu frequentatas repetitiones inſtituatur, interpoſitis ſcilicet medicamentis lenientibus, alterantibus & confortantibus.

Si cum menſium ſuppreſſione concurrat plethora cacochymica, vena brachii, quæcunque ex patientis commodo eſſe, & ſepoſitô curioſô delectu, à chirurgo tangi poſſe videtur, primùm aperienda, poſtmodum verò ſaphenæ inciſionem in talô imperamus.

Quod ſi vires, aliæque circumſtantiæ jam allatæ venæſectionem non permittant, vicaria remedia in uſum ſunt vocanda.

SCARIFICATIONIBUS & CUCURBITULIS, quarum laudem practicorum nonnulli in hoc affectu ad cœlum uſque extollunt, parum fidei tribuit jam nominatus *Joh. VValæus de meth.*

meth. med. pag. 89. quando de iis ita ſcribit: *hæ parum operantur, & ſanguinem tantùm ab unô loco in alium trahunt, ſeu movent:* nos licet facilè admittamus, illas ipſas ſaburram pravorum humorum eruncare non poſſe, quin potius ſæpè ejusmodi tormentis morboſorum corporum calor viresque magis ad incitas redigantur; omnem tamen cucurbitularum uſum ſimpliciter denegare, inprimis ſi ſimul cum aliis, & præmiſſis præmittendis adhibeantur, communis noſtri præceptoris Galeni obſtat autoritas, quando in ſuppreſſis menſibus felici cum ſucceſſu inguini & pubi easdem adhibet, *libr. 13. meth. med. cap. 19.*

HIRUDINES, ſeu ſanguiſugæ, cruribus, & ubi hæmorrhoidum fluxus p. n. impeditus fuerit, ſedalibus vaſis applicitæ, non omni deſtituuntur commodô.

FRICTIONES, quatenus humores vitioſos aliquô modô attenuant & educunt, manibus aut linteis aſperis inſtitutæ gnavam præſtant operam: ubi verò neutiquam probamus fricantium quarundam virginum impudicas ac nefandas titillationes, dum libidinoſis manibus, aut inſtrumentis nefariè ad actum hunc fabricatis retentos humores extra uteri clauſtra elidere conantur, & ſæpius ſine maribus fœminæ fieri illicitè intendunt, cujus nefandi ſceleris varios apud autores fit mentio; horum tamen verba, ne levioribus ingeniis, & depravatis mentibus fœdiſſimi ſceleris via monſtretur, præſertim cùm ſalvô pudore proferri non poſſint, hîc præterire placet. Graviſſimum peccatum eſt, jure divino & humano graviter puniendum. Videantur *c. 38. Geneſ.* & *Julius Clarus l. 5. recept. ſentent. §. fornicatio, n. 28.* Cordati plura de hâc materia legere poſſunt apud *Zacutum Luſitanum, de medicor. princip. hiſtor. lib. 2. hiſt. 47. Rod. Caſtrenſ. lib. 1. de morb. mulier. cap. 15. de gonorrhœa. & Henricum Kornmannum de virginit. virginum ſtatu & jure. cap. 48.*

FONTICULOS cruribus applicandos, cum *Hier. Mercuriali libr. 4. de morb. mulier. c. 1. Joh. Varand. lib. 1. de morb. mul. cap. 2.* his verbis probare videtur: Nos, *ſcribit,* in mulierculis iſtis, quibus vix ſanguinem mittere licet, nihil conſtantius obſervavimus ad exhauriendam cacochymiam, & menſes ſollicitandos, quàm cauterii in utroque crure admotionem. Fons

hic,

hic, ubi vires planè ſunt exhauſtæ, morbi mineram ſtillatim educit.

CAPUT XII
ex fonte pharmaceuticô haurit auxilia.

ΧΛΩΡΩ΄ΣΕΩΣ fomes ac principium, uti in antecedentibus dictum fuit, omnis generis humores vitioſi ſunt, non modò quantitate & qualitate, verùm etiam motu peccantes, producti à cacochymiâ. Hæc evacuationem, alterationemque directè indicat. Duobus hiſce ſcopis ut ſatisfaciamus, *lenientia, digerentia, purgantia, vomitoria, diuretica, diaphoretica, alterantia & corroborantia* pharmacia nobis ſuppeditat.

LENIENTIA, à quibus omnis curatio incipienda, alia per os aſſumuntur, alia per anum intruduntur. Hujus generis ſunt Clyſteres ſuppoſitoria.

CLYSTERUM uſus, ubi malum eſt inveteratum, viresque ſummè proſtratæ, quatenus ex partibus vicinis humores pravos ad inteſtina allicere, vias lubricare, craſſam ac viſcoſam materiam incidere, partium frigidam intemperiem aliquantiſper mitigare, vaſorumque obſtructionibus ſuccurrere valent, maximè hîc eminet. Paradigmatis locô ſit ſequens;

℞. *rad. lil. alb.*
ireos noſtr.
alth.
enul. campan. ã. ʒiij.
herb. ☿*ial.*
matricar.
abſinth.
fumar. ã. Mj.
fl. chamæmeli.
ſambuc. ã. Mß.
bacc. laur.
juniper. ã. ʒiij.
ſem. fœnic.
aniſ. ã. ʒiß.
Coq. in ſ. q. aq. f. Colat. ℔j. adde
elect. benedict. laxat.
diacartham. ã. ℥j.
ol. aneth.
fl. ſambuc.
chamæm. ã. ʒvj.
⊖. *comm.* ʒß.

M. F. Clyſter.

SUPPOSITORIA etiam locum habent. Uſualia in officinis proſtant, fortioribus ubi opus, ſpecies purgantes addantur.

LENIENTIA per os data delicatulis virgunculis erunt grotiora; ut *ſunt decoct. prun. dulc. paſſull. mann. caſſ. recens decoct. tamarind.* cum *rad. ſcorzon. & cort. aurant. ſirup. roſar. ſolut. de cichor. cum rhabarb. de polypod. epithym. infuſ. ſenn. delicatum à Prævotiô propoſitum.* Huc etiam pertinent variæ compoſitiones *pilularum aloëticarum*, quales ſunt ♀*reæ Schröderi, Quercet. Bontii:* item *pil. angelic. Francofurt. & Glaſſianæ.* Nos ſchematis locô paramus ſequentes;

℞. *aloës ſuccotr. elect.* ℥. xv.
jalap. reſinoſ. ℥. xij.
♀*r.* ⊖*lat.*
⊖*l.* ♂*tis puriſſ.* an. ℈ß.
gom. de peru.
ammon. depurat. an. ℥. viij.
extract. bryon. ℥. v.
cum eſſent. ♂*tis liquid. q. ſ.*
F. l. a. pilul. minores D. ad pyxidem. S. Laxierende Abend-Pillen/ davon 9. uff 1. mahl.

TEMPUS ſumendi *Ægineta lib. 7. cap. 4.* ante prandium & cœnam determinat.

℞. *acidi* ♀*r. chalyb.* ℈ß.
♀. ⊖*lat.* ℈j.
M. D. ad Chart. S. lenitiv-Pülverlein auf 1. mal.

℞. *caſſ. rec. extr.* ʒiij.
jalap. reſin.
pulv. cachect. Quercet. an. ℈ß.
conſerv. violar.
& ſacch. q. ſ. f. bolus.
D. S. lenitiv-Biſſen auf 1. mal.

℞. *ſer. lactis* ℥iij.
ſirup. fl. acac.
violar. an. ʒß.
eſſent. ♂*tis aperitiv.* ʒß.
ſcam. corect. ℥. iiij.
M. F. potiuncula. D. ad vaſcul. S. lenitiv-Träncklein auf 1. mal.

℞. *aq. artemiſ.*
meliſſ.
puleg. an. ℥j.
ſirup. de cichor. cùm rhab. ʒvj.
aq. cinam. ʒij.
M. D. ad vaſcul. S. Laxier-Träncklein auf 1. mal.

PRÆPARANTIA & DIGERENTIA, quæ craſſos & viſcidos humores attenuant, frigiditatẽ viſcerum corrigunt, obſtructionesque aperiunt, hiſce ſunt ſubjungenda, quibus ſemper humori peccanti & parti affectæ appropriata ſunt addenda.

Quæ

Quæ verò per medicamenta illa ſpecifica in noſtrô hôc affectu ſint intelligenda, *Dn. Præſes in diſſert. ſuis chim. diſſert. VI.cap.3.* apertè docet: Amicus, *inquiens*, Veneri Mars, magnum utero promittit ſolatium, eundem viſcosô humore ſarcinatum expurgat, ad febres albas ex menſtruorum retentione, vicerumque obſtructione obortas exſtirpandas, divinum planè eſt remedium. Hôc etiam præconiô martialia medicamenta ad debellandum hunc hoſtem mirum in modum extollit *conſummatiſſimus Chimiater Lipſienſis D.D. Joh. Michaëlis P.P. in diſſert. chim. de ferrô cap.2.* Et ſæpius laudatus *D. D. Gothofredus Mœbius in diſſert. de affect. hypochond. pro locô Jenæ habitâ,* Mars *inquit*, macrocoſmi metallicus, analogiâ microcoſmi Marti reſpondens, viſcerum primæ & ſecundæ coctioni deſtinatorum ſolamen egregium, ſanitatis cuſtos & reſtaurator nobiliſſimus. Cum his reliqui autores practici conveniunt: *Vid. Sennert. Roderic. Caſtrenſ. Lazar. River. Zacut. Luſit. & alii.* Neque hîc excludimus 🜿rum, aliaque in hâc affectione ab artis noſtræ proceribus ſpecificè deprædicata medicamina, quæ partes confortare, & viſceribus naturalem ſuam temperiem reſtituere valent. De his autem infrà.

Humores pituitoſi cùm ſint frigidi, humidi, craſſi, lenti ac glutinoſi, medicamentis calefacientibus, exſiccantibus, attenuantibus & detergentibus ſunt præparandi. Materia horum multiplex eſt, & varia: *Galenici* commendant *rad. 5. aperient. ſcorzon. polypod. cort. cappar. tamariſc. fraxin. fol. ceterach. chamædr. ſcolopendr. capill. ♀ris. cuſcut. fumar. cochlear. naſturt. flor. borrag. bugloſſ. violar. centaur. min. ſem. aniſ. fœnic. & ex hiſce ſirupos, & varia medicamenta præparata. Chimici utuntur crem. & cryſtall. 🜿r. 🜿. ⊕lat. acid. 🜿r. chalyb. ⊖ cichor. abſinth. fumar. meliſſ. croc. ♂tis aperit. croc. ♂tis ſacchar. pulv. cachect. Quercet. eſſent. fumar. meliſſ. ſcolopendr. ſpir. ⊕l. ⊕l. ♂tis. ⊖. Tinct. 🜿ri. Tinct. ♂. eſſent. ♂. cum pomis parata &c.*

Humoribus aliis alia, mixtis mixta ſunt accommodanda, & quæ ſuppreſſa menſtrua peculiariter reſpiciunt, ſemper adjungenda. Formulæ concinnari poſſunt variæ.

℞. *croci ♂. aperit.* ℨiß.
crem. ♀*r.* ℨj.
⊖. *cichor.*
fraxin.
fecul. bryon an ℈ij.
M. D. ad ſcatul. 𝔖. Digeſtiv-𝔓ulver auff etliche mal.

℞. *acidi* ♀*ri chalyb.* ℈ij.
⊖. *fumar. meliſſ.* an. ℈ß.
pulv. rad. bryon. ari. an. ℈j.
°° *citri, aniſ.* an. gutt. ij.
M. divide in 3. partes æquales.
D. 𝔖. digeſtiv-𝔓ulver jedes auff 1 mal.

℞. *conſervæ borag.*
rad. cichor. condit. an. ℨß.
cort. citr. condit. ℨij.
croc. ♂. *aperit.* ℈ij.
ſirup. de fumar. q. ſ.
D. ad vaſcul. 𝔖. digeſtiv-Zucker auff etliche mal.

℞. *aq. meliſſ.*
fumar. an. ℥iij.
ſarſaparill. ℥ij.
ſirup. aperit. Minderer. ℥iß.
byzantin. compoſ. ℥ij.
croc. ♂ *ſaccharin.* ℈ij.
M. D. ad vaſcul. 𝔖. digeſtiv-Tränckleín auff 2. mal.

℞. *extr. diacarth.* ℈ij.
eſſent. ♂. *aperit.* ℨj.
ſirup. de pom. laxat. q. ſ.
M. D. ad vaſcul. 𝔖. Laxir-und digeſtiv-Säfftlein auff 1. mal.

℞. *Eſſent.* ♂. *cũ ſucc. põ. parat.* ℨij.
fumar. meliſſ. an. ℨiß.
Tinct. ♀. ℨj. M. D. S.
Vermiſchte Eſſentz / darvon 27. Tropffen auff 1. mal.

Humoribus ita præparatis PURGANTIA poſſunt ſuccedere. *Auguſtinus Thonnerus loco ſuprà cit.* laudat has pilulas.

℞. *extr. panchymag. Croll.* ℈iß. *extr. pil. aur.* ℈j.
cum aq. meliſſ. f. pil. n. 27. D. ad Chart.
𝔖. Purgier Pillen auff 1. mal.

℞. *pulv. rad. jalap.* ℈ß.
agar. trochiſc. ℈j.
ſcamm. roſat. g̃. v.
♀. ⊕*lat.* g̃. xij.
cum conſerv. & ſirup. roſar. q. ſ.
f. l. a. bolus. D. 𝔖.

℞. *pulv. rad. bryon.* ℈j.
magiſt. g. g. g̃x.
croc. ♂. *aperit. ſacch.* g̃. vj.
°°. *mac.* gut. ij.
M. D. S. Purgier Pulver auf 1. mal.

Fortioribus evacuantibus, ſi nimirum natura & conditio ægræ

ægræ id patiatur, morbusquè incrementum ſuſceperit, & jam jam hydrops ante fores, felici cum ſucceſſu utimur.

Mercurialium & Antimonialium medicamentorum uſum, ſi ſ.il. ritè & ſecundum artis regulas præparata à peritô medicô adhibeantur, nequaquam disſuademus, cum ſæpenumerò reliquis omnibus incaſſùm adhibitis, ad hæc, tanquam ad ſacram anchoram medici confugiunt. ☿ *dulcis* ſtudioſè tractatus, in corpore valdè cacochymicô, vix dici poteſt, quàm egregiam præſtet operam. *Flores ♁ii correct. ſuccin. ♁ii. vitr. ♁ii per inferiora purgans. ☿ vitæ, arcanum anthydropicum Joh. Hartmanni, cryſtall. ☽. hydragogi* ſpagyricâ arte omnia ritè elaborata, & cum granô ſalis ægrotis adhibita, contra maledicentium livorem chimiam extollit: *extr. eſul. & helleb. nigr.* idem *Joh. Hartmannus in prax. ſuâ chimiatr. pag. 143.* maximè commendat.

VOMITORIA in febre albâ virgineâ quantum commodi præbeant, ſæpè laudatus *Guiliel. Ballonius libr. cit.* eleganti hiſtoriâ explicat: Aurifabri, *inquit*, filia duodeviginti annos nata, ſexenniô ferè fœdos colores patiebatur. Remediis contra contumax hoc malum nihil efficitur. Dum peregrè profectura curſu devehitur, nauſeabunda vomit incredibilem humorum variegatorum copiam, animam agere viſa fuit; intra quatuor, quinquevé dies deperditus faciei color recuperatur, nullâ ope medicâ, ſed ſolô vomitu ſpontaneô revocatus. Nos hâc obſervatione innixi, maximè ubi in primis viis ſaburram vitioſorum humorum ſtabulare animadvertimus, & ægra ad vomendum eſt apta, primùm mitioribus, ut ſunt *aq. tepida cum pauxillo olei, mellis & ſalis, juſcula pinguiora, ol. amygd. dulc. &c.* poſteà vero, habitô reſpectu ad ægrotantis naturam, fortioribus vomitum conciliamus.

Elect. diaſar. Fernelii ad ʒß. exhibitum, ut tutiſſimum & præſtantiſſimum vomitorium commendat *Roder. à Fonſeca, conſult. 6. pag. m. 60.*

℞. ☿ *vitæ ritè præp.* g̃iiij. *conſerv. meliſſ. artemiſ.* an. q. ſ.
f. l. a. bolus. D. S. Magen-Zucker auf einmal.

℞. ⊖ *ex* ☠ ⊕*l. parat.* ℈j. *ſacch. canth. alb.* ℈ß.
M. D. ad chart. S. Magen-Sältzlein auf einmal.

Ad evacuantium claſſem referuntur quoq; DIURETICA & DIAPHORETICA, quæ abſolutis purgationibus abundantem in corpore ſeroſitatem, aut per □nam, aut per ἄδηλον διαπνοὴν extrudunt, hâc tamen cautelâ, ut circa horum uſum intra mediocritatis cancellos ſubſiſtamus, ſemper additis ſpecificis & appropriatis, quæ partibus robur afflant. Ab intempeſtivô *diureticorum* uſu ipſam cachexiam, alioſve graviores morbos ortos fuiſſe, *nuperrimè in colleg. pract. Jonſton. cap. de Diureſi annotavit Excellentiſſ. Joh. Theod. Schenk. M. D. Præceptor & Promotor meus optumus maxumus.*

Rodericus à Fonſeca Tom. I. conſult. pag. m. 572. tanquam ſingulare diureticum in cachexiâ commendat *therebinth. cum ſacch.* Paradigmatis locô ſit;

℞. *ſem. violar.* ℥iij. *aq. gramin.*
ſaxifrag. *fœnic.*
citr. an ℥j. *meliſſ.* an. ℥iß.
f. l. a. emulſio. adde ſirup. capill. ♀ris. ℥ij.
ſpirit. therebinth. gutt. vj.
M. D. ad vaſcul.
S. Harn-treibende Milch auff j. mal.

Spiritus ⊖. rectif. ſp. aperit. Penoti. ſp. ⊕l. ♃. ♀. egregia quoq; ſunt diuretica.

DIAPHORETICA in morbô virgineô commendantur ſingulari encomio, *c. 6. diſſertatione de diaphoreticorum uſu.* Antecellunt hîc *Tinct. bezoard. bezoard. ♃. ♂tale, ♄. diaphoret, & quamplurima alia:* Paradigmatis locô ſit;

℞. *bezoard. ♃. ♂tial.* an. ℈j. *magiſt. perlar.*
pulv. rad. bryon. ℈ß. *C. C.* an. gr. v.
corall. gr. viij.
M. Divide in 4. æquales partes. D. S. Schweiß-Pülverlein/iedweders auff ein mal.

℞. *tinct. corall. ſudorif. per ſpir. L. parat.* ℥ij.
D. ad vitr. S. Schweißtreibende Corallen Tinctur uff 4 mal.

ALTERANTIA & ROBORANTIA ſuperſunt. Cùm autem

tem variæ ſint partes, quæ in hôc morbô afficiuntur, ex *alterantium* & *roborantium* penu ea potiſſimùm eligenda, quæ cum partibus affectis familiaritatem aliquam obtinent: ſic ratione epatis obſtructi, intemperati, aut aliô modô affecti, hepatica; ratione uteri, ventriculi, renum, meſenterii, aut alterius partis læſæ, uterina, ſtomachica, aliaque virtute quâdam ſpecificâ prædita medicamenta ſive interiùs, ſive exteriùs, ſunt applicanda: quorum tamen omnium abundantem cumulum hîc enumerare, neque temporis penuria, neque inſtituti noſtri ratio permittit, cùm non integrum ac conſummatum de hâc materiâ tractatum, ſed theſes ſaltim aliquas proponere animus ſit: adde, quod de ſingulis partium harum affectibus, earumque curatione, peculiariter tractent practici, ad quos lectorem benevolum brevitatis ſtudiô nunc ablegamus: nos intereà noſtris ægrotis pro cauſarum varietate, varias quoque tam internè, quàm externè, *ut tincturas, eſſent. elixiria, mixtur. ſpiritus, decoct. julep. ſirup. emplaſtr. unguent. fotus, balnea, ſuffumigia, naſcalia &c.* medicationes parare ſumus parati.

Antequam verò promtuarium hoc pharmaceuticum linquamus, ſecundùm fidem ſuperiùs datam, *alterantia quædam & corroborantia* medicamenta in albâ virginum febre utiliſſima, ſingulariter hîc commendare haut piget; ſunt autem omnis generis ex chalybe præparata, ut variæ *eſſentiæ & Tincturæ ♂tis aper. croc. ♂. aperiens variè elaboratus, croc. ♂. abſynthiacus. ſaccharin. Tinctura ♂tis ♀ſata, vinum chalyb. Sennerti, pulv. cachecticus Quercet. vel Hartmanni. Tinct. ♂tis Zwölfferi, ſpir. ⊖l. ♂tis & innumera alia*; item *quæ ex ♀re parantur*, quorum potiſſima ſunt *ſpir. ⊖l. ♀tis, cryſtall. ſapphirini ♀ris*; nec minoris ſortis ſunt *Tinctura aperitiva Penoti, Tinctura antihypochondr. D. Mœbii, acidulæ martiales Kyperi, Schröderi, Glauberi &c.*

Elegantem variorum medicamentorum ex chalybe compoſitionem ac præparationem *Venerandus Dn. D. Præſes in diſſert. Chimicis VI. & Chim. in artis formam redact.* ſummâ cum fidelitate propoſuit.

Limaturam ♂tis non præparatam in fruſtô panis cum butyro à ℨß. ad ℨj. ſumtam, in contumaciſſimis obſtructionibus viſcerum

egre-

egregiam præſtitiſſe operam, annotavit Excellentiſſ. D. D. Schenckius in colleg. ſuo de ſimpl. virtute ante duos annos habitô.

Conſervam artemiſiæ, ſuperbibendo aq. deſtill. ſabinæ, in quâ noctu rhabarb. maduerat, ut & lac caprinum chalyb. ſummis laudibus effert Zacut. Luſitan. lib. 2. obſ. 99. & lib. 3. obſ. 117. Nobis paradigmatis locô ſequens electuarium, quô feliciſſimô cum ſucceſſu aliquando uſi fuimus, addere placuit.

℞. *conſerv. artemiſ.*
matricar. an. ℥j.
fl. cichor.
borrag.
bugloſſ. an. ℥ß.
rad. cichor. condit.
ſcorzon. condit. an. ℨvj.
rad. pimpinell. condit.
cort. citr. condit. an. ℨiij.
croc. ♂tis abſynth. ℥ß.
ebor. ſ. △.
ſpecier. diarrhod. abb. a. ℨiß.
Cum ſirup. de cichor. & capill. ♀.
an. q. ſ. f. l. a. Elect.

D. ad vaſcul. S. Eröffnende und ſtärckende Lattwerge / darvon Abends und Morgens eine Meſſerſpitze voll zunehmen.

Egregiè quoque proſunt hæ rotulæ;

℞. *pulv. cachect. D. D. Præſ. chim. in art. form. redact. p. 395. deſcript.* ℨiij.
ebor. ſ. △. *ſpecier. diarrhod. abbat.* an. ℨj.
ſach. in aq. ſcorzon. diſſolut. q. ſ. f. l. a. *Rotulæ.*

D. ad ſcatul. S. Sonderliche Stärck-Küchlein 5. oder 6. auff einmahl.

ACIDULÆ *naturales*, ut ſunt *Egranæ*, *Schwalbaccenſes*, *Stoebenſes* & *Wildungenſes*, ut & *thermæ Carolinæ*, diſcoloratis virginibus non levem promittunt ſalutem.

Symptomata affectui huic coacervatim juncta quod attinet, illa quidem plerumque ſublatâ fovente cauſâ ſpontè evaneſcunt; ſi tamen urgeant, & morbum magis magisque exaſperent, convenientibus medicamentis ſunt mitiganda.

Tandem exercitium venereum in iis, quibus legitimô modô uti conceſſum eſt, *cum Balloniô loc. ſuprà cit. Joh. Langio lib. 1. epiſt. 21. & Magno Hippocrate libr.* περὶ παρθενίων, in actu curationis magni æſtimamus. Verba Hippocratis ſunt; κελεύω δὲ ἔγωγε τὰς παρθένους ὁκόταν τὸ τοιοῦτον πάσχωσιν, ὡς τάχιστα ξυνοικῆσαι ἀνδράσιν. Ἢν γὰρ κυήσωσιν, ὑγιέες γίνονται: *Equidem virginibus ſuadeo,*

deo quibus tale quid accidit, ut citiſſimè cum viris conjungantur : ſi enim conceperint : ſanæ evadunt : quô etiam ſaluberrimô Hippocratis conſiliô quoad curationem virgines malè coloratas hîc remittimus.

CAPUT XIII.

De diæta.

Ἡ διαίτη καὶ πρώτην, καὶ κυριωτάτην ἔχει τὴν θεραπείαν ἐπὶ πάντων τῶν παθῶν. *Victûs ratio & primas & ſupremas curationis partes in omnibus affectibus obtinet, Trallianus libr. 9. cap. 3.* & quemadmodum *Diætæ* errores plerumque hujus mali fons & origo ſunt ; ita quoque bona victûs ratio ſæpè ſola omne curationis punctum abſolvit, adeò, ut niſi præſciptas diætæ regulas ægræ examuſſim ſectentur, atque ab omni exceſſu ſibi caveant, omnia medicamenta ipſis incaſſùm adhiberi certô certius ſit. AER, qui VITALEM diætam reſpicit, eligatur calidus & ſiccus, non paluſtris & humidus, quare etiam ad expugnandum hunc hoſtem, ubi inducias cum morbô paciſci ægrotantium fert conſtitutio, vernô aut æſtivô tempore curationem feliciùs inſtituimus. ANIMI AFFECTUS mediocritatis non tranſiliant terminos ; amor excedens eſt compeſcendus, erigendæ contrà, quas de futuris nuptiis omnis deſeruit ſpes, & earum mœrores jucundâ converſatione pellantur.

In NATURALI diætâ fugiat ægra CIBOS craſſos & vitioſi ſucci, ac imprimis ab oleribus, fructibus horariis & lacticiniis ſedulò abſtineat ; utatur pane plurimum fermentatô, ſemina fœniculi aut carvi continente : carnes aſſatæ, cinam. caryophyll. ſalviâ, roremarinô conditæ, præ elixis probantur ; à jurulentis humidis, quantum poteſt, abſtinendum, vel ſi maximè illa appetantur, loco ⊖. commun. ſale abſynth. meliſſ. aliisque ſpecificis ſunt præparanda. POTUS ſit pauciſſimus, & imprimis naturâ frigidior ceu peſtis abhorreatur : vinum chalybeatum ſimplex à *Sennertô libr. IV. part. II. ſect. 3.* propoſitum, magnam meretur laudem : cereviſiæ medicatæ herb. abſynth. agrim. ling. cervin. cuſcut. centaur. min. meliſſ. &c. ſuô non de-

 ſtituun-

ſtituuntur præconiô: ſerum lactis caprin. ſtum & chalybe imprægnatum ſuperiùs commendavimus. Aceti uſum, cum ſit ὑςεροαλγὲς & viſcerum calorem debilitet, omnem interdicimus.

ANIMALIS vivendi ratio *ſomnum* & *vigilias* temperat, & ut ſedentaria vita moderatô corporis motu & exercitatione emendetur, præcipit. *Alvus* commendatur lubrica ac aperta. *Venus* moderata, niſi ſumma adſit virium jactura, & extremus cacochymiæ gradus corpus poſſideat, quâ ratione virginibus ſit commendanda, in antecedentibus fuit annotatum: cui licet τῇ φύσει λειτουργεῖν, liceat.

Atque hæc ſunt, quæ pro ratione inſtituti & ingenii tenuitate de graviſſimô hôc virginum morbô proponere animum induximus: & quoniam docente *Galeno comment. 3. prognoſt. Hippocr. t. 41.* nunquam hallucinari ſupra captum hominis ſit, non dubitamus, quin etiam nobis, ſi quæ vel omiſſa, vel improvidè commiſſa fuerint, apud æquos cenſores venia ſit relicta.

ΘΕΩ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΙ
ΔΟΞΑ ΚΑΙ ΑΙΝΟΣ.

CLARISSIMO

DN. JOHAN. NICOLAO EWALDO,

Med. Doctorando Merentiſſimo,

Pro Licentiâ ſupremos in Medicinâ capeſſendi honores

publicè diſputanti

FELICITER!

EWALDO Phœbus dum confert jura medendi,
Horreſcunt morbi, mors trepidatque pavens!

boni ominis causâ ſingularique affectui teſtando
L. M. Q. adjiciebam
Johan. Erneſtus Gerhardus,
SS. Th. D. & Prof. Publ.

CLARIS-

CLARISSIMO
DOMINO
JOHANN. NICOLAO EWALDO,
pro
LICENTIA
publicam adſcendenti cathedram,
FELICITER
adclamat
Guernerus Rolfincius,
Phil. Med. D. P. P. Senior,
PRÆSES.

EWALDE, Aoniæ decus palæſtræ!
quod magnas humeris ſubis laborum
moles: quodquê moleſtiis relictis
dignos quæris ab arduis honores
cœptis, ſive nigras dies tenebras,
ſeu clarum tenebræ diem reducunt:
Illud SALA ſuis videns ab undis
perlætô tibi gratulatur ore,
& FELICITER occinit ſolemnis,
quam ſcandis reſonô cathedra, plauſu.
Mox virtus, veluti mereris, hiſce
factis fama dabit pares honores.
VIRTUTI VIA NULLA NON APERTA EST!

E*VVALDO bona quæquè precor. Quis quæſo peritus*
damnabit Medicæ quod terit Artis opus?

Clariſſimi Doctorandi honoribus meritiſſimis acclamat

Joh. Theodorus Schenck.
Med. D. P. P.

VIrgineos, Evvalde, paras dum tollere morbos,
ſana tibi & dives præmia virgo dabit!

Clariſſimo Dn. Doctorando, Fautori & Commenſali ſuo honoratiſſimo f. gratul. E.

Chriſtophorus Schrümpff/
Curiæ Sax. Jenæ Protonotar.

F*Oedos Virginei vultûs,* EWALDE! *colores*
Enumeras, monſtrans, quid medeatur eis.
Præclarum acquiris Medica ſic Nomen in Arte,
Quæ ſtudiumque petit, præmia juſta capis.

Clariſſ. atq; Experientiſſ. Dn. Doctorando, Amico ac Populari ſuo conjunctiſſ. gratul. E. F.

M. Johannes Caſp. Franck/
Sueinâ Goth.

P*Ræmia cùm nunquam* Dignis condigna *negârunt*
Muſæ, jure Tibi poſcere Digna licet.

SO darff ein muntrer Geiſt nicht unbelohnet ſterben!
Der Lorbeer/nebſt dem werthen Purpur-Huth
Wird einem Schweiß-und Fleiß-vergeitzten Muth
Von klugen Schweſter-Neün bald zugeſchicket:
Ich ſehe ſchon/mein Freund/dich ſo beglücket/
Weil Pallas deinen Schweiß zu lohnen denckt.
Wolan! Glück zu! Du darffſt nur kühnlich darumb werben.

Tobias Schmidt/von Gotha.

F I N I S.